

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra kriminologie

Obchod s lidmi – kriminologické aspekty

Bakalářská práce

Human Trafficking – Criminological Aspects

Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

PaedDr. Petr PŘECECHTĚL

AUTOR PRÁCE

Lucia DVORSKÁ

PRAHA

2022

Poděkování

Poděkování patří panu PaedDr. Petru Přecechtělovi za cenné rady, navedení správným směrem a potřebnou motivaci pro vypracování této bakalářské práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Ostravě dne: 12.03.2022

Podpis:

ANOTACE

Práce se zabývá problematikou v současnosti velmi rozšířeného problému obchodování s lidmi a jevy doprovázejícími tento fenomén po celém světě. Dále popisuje rozdíl mezi obchodováním s lidmi, pašováním, migrací a převaděčstvím. Následně vymezuje jednotlivé trestné činy v rámci trestního zákona, popisuje účel obchodování s lidmi a zaměřuje se také na oběti tohoto trestného činu, tedy jakým způsobem dochází k viktimizaci, jaké následky může vykořisťování nést a jaké jsou možnosti pomoci těmto obětem. Práce rovněž seznamuje čtenáře s legislativou uplatňovanou na území České republiky, s jejím vývojem a možnostmi prevence a represe tohoto fenoménu. Zahrnutý jsou rovněž statistické údaje zpracované formou grafu a tabulek.

KLÍČOVÁ SLOVA

Obchod s lidmi, vykořisťování, prostituce, oběť, organizovaný zločin, násilí, prevence

ANNOTATION

This work deals with the issue of the currently very serious and widespread problem of human trafficking and some of the occurrences accompanying this phenomenon worldwide. It further describes the differences between human trafficking, smuggling, human smuggling and migration. Then the individual crimes within the Criminal law are defined and the purpose of trafficking in human beings is described. Focus is also directed on the victims of this crime – how victimization occurs, what kind of consequences can the exploitation bring and what are the options of helping these victims. The thesis acquaints the reader with the legislation applied in the Czech republic, with its development and the possibilities of prevention and repression against this phenomenon as well. In addition processed statistical data is included in the form of graph and tables.

KEY WORDS

Human trafficking, exploitation, prostitution, victim, organized crime, violence, prevention

Obsah

Seznam zkratk	7
Úvod	8
1. Vymezení pojmů souvisejících s tématem	10
1.1 Definice obchodu s lidmi	10
1.2 Obchod s lidmi, převaděčství, migrace	11
1.2.1 Obchodování s lidmi	11
1.2.2 Převaděčství	12
1.2.3 Migrace	13
1.3 Organizovaný zločin	14
2. Legislativní rámec	15
2.1 Trestněprávní úprava	15
2.1.1 Obchodování s lidmi	15
2.1.2 Zavlčení	16
2.1.3 Kuplířství	17
2.1.4 Neoprávněné odebrání tkáně a orgánů	18
2.1.5 Organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice	19
2.2 Listina základních práv a svobod	19
3. Účel obchodování s lidmi	21
3.1 Sexuální vykořisťování	21
3.2 Nucené práce	23
3.3 Nelegální obchod s orgány a tkáněmi	25
3.4 Nelegální adopce	27
3.5 Za účelem sňatku	28
4. Oběti obchodování s lidmi	30
4.1 Viktimizace	30

4.1.1 Post-traumatická stresová porucha	31
4.1.2 Stockholmský syndrom.....	32
4.2 Typologie obětí	33
4.3 Mužské oběti.....	34
4.4 Pomoc obětem.....	35
4.4.1 La Strada Česká republika	36
4.4.2 Jiné neziskové organizace.....	37
5. Obchod s lidmi v České republice	38
5.1 Legislativní vývoj.....	39
5.2 Národní strategie	41
5.3 Stav v České republice za poslední roky	44
6. Prevence.....	49
Závěr.....	52
Seznam použité literatury.....	54

Seznam zkratk

Čl.	–	Článek
LZPS	–	Listina základních práv a svobod
TZ	–	Trestní zákoník – 40/2009 Sb.
Sb.	–	Sbírka zákonů
OSN	–	Organizace spojených národů
ČR	–	Česká republika
Policie ČR	–	Policie České republiky
TČ	–	Trestný čin

Úvod

Obchodování s lidmi je běžně nazýváno „novodobým otroctvím“. To je zaznamenáváno již v dávné historii a bere na sebe velké množství podob. V moderním světě došlo k největšímu rozmachu kolem 90. let 20. století, kdy procesy jako rozpad Sovětského svazu, pád Berlínské zdi a vznik Evropské unie usnadnily pohyb mezi hranicemi. Přestože jsou tyto události vnímány společností velmi pozitivně, přinesly s sebou i zcela nové možnosti pro konání kriminálních činů, a díky nedokonalému systému fungování státu se otevřely i další, dosud neprozkoumané, příležitosti k nelegálnímu obchodu. Organizovaný zločin zabývající se obchodováním s lidmi je velmi výnosný, obzvláště, pokud kombinuje společně s tímto trestným činem také prodej drog, zbraní, orgánů, nebo jiného sortimentu.

Tato bakalářská práce je zaměřena na obchodování s lidmi z kriminologického hlediska, přičemž hned první kapitola bude věnována vysvětlení pojmu obchodování s lidmi, jeho definicí a následně vymezením rozdílu mezi ním, převaděčstvím, pašováním a migrací. Ve stejné kapitole bude také vysvětlen pojem organizovaného zločinu. Druhá kapitola přiblíží legislativu, která v České republice vymezuje trestný čin obchodování s lidmi. Z pohledu trestního práva budou blíže popsány vybrané trestné činy, z pohledu Listiny základních práv a svobod pak porušená práva.

S lidmi se obchoduje z mnoha důvodů, k nejčastějším patří sexuální a pracovní vykořisťování, nelegální obchod s tkáněmi a orgány, nezákonné adopce a nucené sňatky. Právě těmto účelům obchodování s lidmi bude věnována třetí kapitola.

Čtvrtá kapitola popíše typologii obětí, malá část bude zaměřena konkrétně na muže, z důvodu častého zanedbání tohoto pohlaví v rámci zkoumané problematiky. Bude poukázáno na způsob, kterým dochází k viktimizaci a důsledky, které může brutální zacházení vykořisťovatelů zanechat – zvláště popsaný bude stockholmský syndrom a post-traumatická stresová porucha.

V páté kapitole bude vymezena problematika obchodování s lidmi v České republice. Popsán bude legislativní vývoj od jeho počátku až po současnou podobu, včetně Národní strategie boje proti obchodování s lidmi, která na našem území debutovala v roce 2003 a stala se pravidelnou součástí boje proti tomuto fenoménu. Na závěr kapitoly bude zobrazen stav České republiky, a to za pomoci grafu a několika tabulek, k jejichž tvorbě poslouží statistiky a zprávy Ministerstva vnitra k daným letům. Dojde ke srovnání počtu činů v rámci posledních pěti let a jejich objasňování. Poslední, šestá kapitola pak v návaznosti seznámí čtenáře s možnostmi prevence a obrany proti nežádoucímu jevu obchodování s lidmi.

Cílem práce je pomocí tuzemské i zahraniční literatury charakterizovat trestný čin obchodu s lidmi jako takový, proč a za jakým účelem k obchodu s lidmi dochází, kdo je obvykle pachatelem. V neposlední řadě také popsat možnosti kontroly, represe a formy pomoci obětem tohoto trestného činu. Je důležité s touto problematikou seznámit laickou i odbornou veřejnost. Z důvodu nedostatečné informovanosti může docházet k přehlížení osob, které se mohou nacházet v tísní a je u nich zvýšené riziko využití k obchodu a následnému vykořisťování, pokud se tak již neděje. Práce bude doplněna o statistická čísla týkající se předmětu problému, jejichž účelem je napomoci k lepšímu pochopení závažnosti rozebíraného fenoménu.

1. Vymezení pojmů souvisejících s tématem

Pro lepší pochopení problematiky je nutné nejprve vymežit důležité pojmy a termíny související s tématem obchodování s lidmi. Klíčové je také definovat tento pojem samotný, jelikož v každém člověku vyvolává jiné představy, a to následně může vést k rozdílné interpretaci problému.

1.1 Definice obchodu s lidmi

Existuje mnoho definic, které se snaží co nejpřesněji tento problém popsat a vysvětlit – ať už se jedná o definice laické, či odborné. V čem se tyto definice ale shodují je to, že samotné obchodování s lidmi v sobě skrývá širokou škálu nelegálních aktivit spojených s náborem, pohybem a prodejem lidí (včetně částí těl) do řad vykořisťovatelů po celém světě.¹ Z tohoto důvodu se obchodování s lidmi často označuje jako „moderní otroctví“. Příběhy o mezinárodním obchodování s lidmi obvykle vyvolávají představy o všudypřítomných sítích organizovaného zločinu, mafii a bezohledných jedincích, jež využívají možnost přepravy a komunikace, která je ve stále více globalizovaném světě snazší. Přesto obchodování s lidmi není nic nového. Můžeme se s tímto jevem setkat i v dávné historii, přičemž samotný pojem pašování a obchod s lidmi byl popisován jako různorodá forma obchodu, která je „stará jako obchod sám“. I když v průběhu času existovala velká rozmanitost v tom, s čím se obchoduje, dnes už se vlády usilují zákonem usměrňovat, jaký obchod je zakázán. Přesto je regulace tohoto fenoménu velmi složitá, už jen díky tomu že se jedná o mezinárodní problém, který spadá především do latentní kriminality.

Za nejuniverzálnější definici se dá považovat první mezinárodně uznaná úprava, kterou vydalo OSN v roce 2000, jedná se o takzvaný „Palermský protokol“, který doplňuje Úmluvu OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu.

„Obchodování s lidmi“ znamená najmutí, přepravu, předání, přechovávání nebo přijetí osob za účelem vykořisťování, a to prostřednictvím pohrůžky násilím nebo

¹ WINTEROVÁ, Dominika a Daniel SOUKUP. Zpráva expertní skupiny o obchodování s lidmi. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005. s.69 ISBN 80-7338-044-7

použití násilí či jiných forem donucení, prostřednictvím únosu, podvodu, uvedení v omyl nebo zneužití moci či stavu zvláštní zranitelnosti nebo prostřednictvím poskytnutí nebo přijetí plateb či výhod s cílem získat souhlas osoby mající kontrolu nad jinou osobou. Vykořisťování zahrnuje přinejmenším zneužívání prostituce jiných, jiné formy sexuálního vykořisťování, nucenou práci nebo služby, otroctví nebo podobné praktiky jako je otroctví, nevolnictví nebo odnětí orgánů.“²

Pokud „obchodovaná“ oběť se svým vykořisťováním v jakékoliv fázi souhlasí, je tento souhlas irelevantní, pokud byly použity jakékoliv prostředky donucení uvedené výše.³

1.2 Obchod s lidmi, převaděčství, migrace

Převaděčství, obchod s lidmi i migrace spolu úzce souvisí a v některých případech se jedno z uvedených může zaměnit s jiným pojmem. Mimo záměnu může ale dojít i k přímému propletení těchto jevů, pokud má osoba zájem migrovat, přičemž se rozhodne o nelegální cestu a spojí se s jedincem, který je schopný zajistit převod mezi státními hranicemi. Toto spojení může jednoduše vést k obchodu mezi převaděčem a jinou organizovanou skupinou, která pak podnikne další kroky směřující k vykořisťování převáděné osoby, v jejímž zájmu bylo pouze překročit hranice.

1.2.1 Obchodování s lidmi

Obchodování s lidmi je bezesporu úzce spjaté s převaděčstvím a někdy bývá dokonce i zaměňováno s migrací. Je tedy důležité vytyčit v čem tkví rozdíl.

„Obchodování s lidmi musí zahrnovat:

- 1. Úkon náboru, přepravy, převodu, úkrytu nebo příjmu osob;*

² Sdělení č. 33/2017 Sb. m. s. - Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi

³ ŠPONDROVÁ, Pavla, *Obchodování s lidmi, problematika nucené práce: sborník z konference pořádané Ligou lidských práv a Radou Evropy*, Brno: Liga lidských práv, 2007.s14. ISBN 978-80-903473-2-8.

2. *Prostřednictvím hrozby nebo použití násilí, nátlaku, podvodu, oklamání, únosu, zneužití moci, nebo zranitelnosti osob, (nebo poskytování plateb, či jiných výhod osobě, která má oběti pod kontrolou);*

3. *Za účelem vykořisťování, sexuálního vykořisťování, prostituce, nucené práce nebo služeb, otroctví, nebo jiných praktik a odebírání orgánů.*⁴

Aby mohlo dojít k obchodování s lidmi, musí být přítomen jeden prvek z každého z výše uvedených.

1.2.2 Převaděčství

Převaděčství bývá definováno jako umožnění nezákonného přechodu státních hranic smlouveného státu za účelem finančního nebo jiného materiálního prospěchu osobám, které nejsou státními příslušníky, ani nemají na území státu trvalé bydliště.

Převaděčství by mělo zahrnovat souhlas převáděného s nelegálním převodem přes mezistátní hranice. Veškeré vztahy mezi převaděčem a převáděným by tedy měly končit v momentě, kdy převáděný dosáhl svého cíle. Je sice pravdou, že k převádění dochází mnohdy za nebezpečných, a ne vždy důstojných podmínek, je ale také pravdou, že převáděná osoba k tomuto převodu dala svůj souhlas.⁵ Oproti tomu, jak již bylo zmíněno, při obchodu s lidmi dochází k trvalému zneužívání, a přestože osoba souhlas k převodu dát mohla, k dalšímu nakládání s ní dochází bez souhlasu. Mimo jiné k obchodu s lidmi může docházet taktéž uvnitř státu, avšak převaděčství se děje vždy přes hranice.

Jak nelegálně převádění lidé, tak oběti obchodování s lidmi mohli být rekrutováni stejným způsobem – někdo je mohl oslovit s tím, že jim pomůže vstoupit do jiné země, kupříkladu za lepším životem. Převáděné osoby obvykle zaplatí celou dlužnou částku předem. Obchodované osoby mohou zaplatit procento z ceny

⁴ ARONOWITZ, Alexis A. *Human trafficking, human misery: the global trade in human beings*. Westport: Praeger, 2009, s. 1. ISBN 978-0-275-99481-5. (volný překlad autora)

⁵ Studie LA STRADA: *Obchod s lidmi za účelem nucené práce v Evropě*. Praha, 2006: La Strada Česká republika.s.18 [online]. [cit. 2022-01-22] Dostupné z: <https://adoc.pub/la-strada-eska-republika-ops-obchod-s-lidmi-za-uelem-nucene-.html>

předem, ale zadlužit se na zbytek. Teno dluh je vydává na milost a nemilost jejich převaděčům. Pokud osoba není schopná zbytek ceny zaplatit, ocitne se v situaci vykořisťování a to, co mohlo začít jako pašerácká operace, se přehoupne do situace obchodování s lidmi. Rozdíl mezi převáděnými a obchodovanými lidmi může tedy být patrný až po skončení cesty.

1.2.3 Migrace

Proces migrace začíná s vidinou lepšího života a nemalý počet osob je hnán nutností přežít, nebo touhou zajistit pro sebe a svou rodinu stabilnější zázemí. Bohatství je v dnešní době rozděleno nerovnoměrně a nepoměry mezi různými státy jsou znatelné na první pohled. V některých zemích je problematické zajistit si základní podmínky pro život, v jiných je přebytek luxusu a služeb. Pohyb osob z chudších zemí do těch bohatých je tedy naprosto přirozený a očekávaný.

Migranti mohou opustit svou zemi legálně nebo nelegálně a vstoupit do cílové země jako legální nebo nelegální migranti. Právní status odjezdu a vstupu do cílové země může určovat, zda jednotlivec cestuje samostatně, nebo využívá služeb převaděče.⁶

Pro účely práce se pozornost zaměří pouze na ilegální migranty, kteří opouštějí svou zemi původu úplně bez dokladů nebo s doklady padělanými či nelegálními. Ti tedy často využívají služeb buď pašeráků nebo obchodníků s lidmi. Nelegální status jednotlivce se může změnit, pokud požádá o azyl a ten je mu udělen, avšak kdykoliv je status osoby v zemi „nelegální“, je tato osoba v ohrožení výskytu budoucího vykořisťování a ztráty kontroly nad vlastním životem.

Migrace za pomoci pašeráků s sebou bezesporu nese četná nebezpečí, ale možnost života v jiné zemi je v tomto případě lákavější, než riziko sankce nebo hrozba obchodu mezi vykořisťovateli. Pokud se migrant přeci jen dostane do

⁶ Studie LA STRADA: *Obchod s lidmi a nucená či vykořisťující práce v České republice*. Praha, 2004: La Strada Česká republika. s.5-6 [online]. [cit. 2022-01-24] Dostupné z: <https://adoc.pub/obchod-s-lidmi-a-nucena-i-vykoisujici-prace-v-eske-republice.html>

situace, kdy je prodán, může pouze doufat v útěk, záchranu nebo milost vykořisťovatelů.

1.3 Organizovaný zločin

Organizovaná kriminalita v sobě zahrnuje různé druhy trestné činnosti, a právě proto je nesnadné samotný pojem definovat. Důležitá je zde organizovanost, která může být přítomná z velké části, nebo v jiných případech naznačená pouze slabě.⁷ Jedná se o plánovitou trestnou činnost, páchanou soustavně hierarchicky strukturovanou skupinou osob. Hlavním cílem bývá dosažení maximálního možného zisku.

Zločinci, kteří se zabývají obchodováním s lidmi, sahají od velkých organizovaných skupin až po malá uskupení působící samostatně na oportunistickém základě. Organizovanější skupiny jsou běžně zapojeny do dalších závažných trestných činů, jako je obchodování s drogami, zbraněmi, orgány a jiným nezákonným zbožím. Bývají součástí korupce a uplácení úředníků.⁸ Čím větší a organizovanější skupina, tím větší má dosah a mnohem více obětí se stává součástí obchodu – a to jak po delší dobu, tak na větší vzdálenost a s užitím většího množství prostředků a násilí.

Skupiny zločinců obchodování s lidmi jsou členěny různě, často se podskupiny sítí specializují na určitý aspekt „podnikání“, jako je nábor, samotná přeprava, dodávání falešných dokumentů nebo zastrasování. Jedna skupina na celý proces ale nestačí a spolupráce zločineckých skupin z různých zemí je nezbytná, mají-li se jednotlivci a zboží přesouvat na dlouhé vzdálenosti a mezi hranicemi.

⁷ GRÍVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5. Vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 448. ISBN 978-80-7598-554-5.

⁸ Úřad OSN pro drogy a kriminalitu: *Human Trafficking FAQ* [online]. [cit. 2022-01-24] Dostupné z: <https://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/faqs.html#h10>

2. Legislativní rámec

V boji proti obchodování s lidmi Česká republika přijala několik smluv, které souvisí s tímto problémem. Jedná se například o Mezinárodní úmluvu o potírání obchodu s děvčaty, která byla přijata již v roce 1910, Úmluva OSN o právech dítěte z roku 1989, nebo Protokol proti pašování přistěhovalců po zemi, po moři a letecky, ale také nespočet jiných smluv a směrnic, které byly do Českého právního řádu postupně implementovány.

Problematika obchodování s lidmi, a také jevy provázející tento fenomén, jsou upraveny jak v trestním zákoníku, tak nepřímo v listině základních práv a svobod vydané Českou republikou. Tato kapitola je věnována pouze novodobé úpravě zákona, která souvisí s obchodováním s lidmi.

2.1 Trestněprávní úprava

Současná úprava trestného činu obchodování s lidmi jakožto zvlášť závažného zločinu je obsažena v trestním zákoníku. Obchodování s lidmi je trestným činem proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství, nacházející se ve zvláštní části, tedy hlavně druhé, konkrétněji pod § 168 zákona č. 40/2009 Sb.

Společně s tímto trestným činem dochází k mnoha jiným, ať už souvisejícím nebo takovým, které jsou s trestným činem obchodu s lidmi zaměňovány. Vybraným z nich se bude tato kapitola věnovat.

2.1.1 Obchodování s lidmi

Obchodování s lidmi je v českém trestním zákoníku objasněno pod § 168 TZ. Chráněným objektem je v tomto případě osobní svoboda, a to v tom nejširším slova smyslu, tedy rozhodování o sobě samém prakticky ve všech aspektech života. Chrání se také morální zásady, se kterými je obchodování s lidmi v přímé

neshodě. Celé ustanovení je formulováno takovým způsobem, že zahrnuje jak přeshraniční, tak i vnitrostátní obchodování s lidmi.⁹

Z prvního odstavce § 168 TZ vyplývá, že je zakázáno přimět, zjednat, najmout, zlákat, svést, dopravit, ukryt, zadržovat nebo vydat dítě, aby ho bylo jiným užito k pohlavnímu styku, nebo k jiným formám pohlavního zneužívání, obtěžování, nebo k výrobě pornografie. Dále také k odběru tkáně, orgánů nebo buňky z jeho těla, ke službě v ozbrojených silách, k otroctví, nevolnictví, nuceným pracím nebo jiným formám vykořisťování. Druhý odstavec přímo navazuje na ten první, kdy je zakázáno totéž, s rozdílem toho, že obětí není dítě, nýbrž „jiná osoba“, a zakázané jednání je doprovázeno použitím násilí, pohrůžky násilí, nebo jiné těžké újmy, lsti, zneužitím omylu oběti, tísně, nebo závislosti, přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá, aby jí bylo jiným užito k těmto. Maximální trestní sazba odnětí svobody s ohledem na přitěžující okolnosti činí až 15 let.

Ze znění těchto skutkových podstat je zřejmé, že se při trestném činu obchodování s lidmi nejedná jen o samotný okamžik „předání zboží a zaplacení kupní ceny“, který je trestný, ale je zahrnuta i široká škála dalších dílčích jednání, na kterých se může, ale nezbytně nemusí, podílet více osob, nebo skupiny osob v rámci organizovaného zločinu. Jedná se o nábor, přepravu, převzetí nebo následné vykořisťování oběti.¹⁰

2.1.2 Zavlečení

Společně s trestným činem obchodování s lidmi mohou být páčány i jiné, navazující trestné činy, které spolu úzce souvisí. Trestný čin zavlečení taktéž zasahuje do osobní svobody člověka, při zavlečení do ciziny se jedná o zvláštní závažný případ omezování osobní svobody.¹¹ Je upraven ve zvláštní části

⁹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012.s.1517 ISBN 978-80-7400-428-5.

¹⁰ Ministerstvo vnitra České republiky – Odbor prevence kriminality, *Obchodování s lidmi - Příručka pro pomoc obětem*, 2018, s. 9-10 [online]. [cit. 2022-01-25]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx>

¹¹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012.s.1544 ISBN 978-80-7400-428-5.

trestního zákoníku pod paragrafem § 172 TZ. Objektem zmíněného trestného činu je svoboda ve smyslu volného pohybu člověka. Trestním zákonem je zakázáno jiného pomocí klamu, násilí, nebo pohrůžkou násilí zvléct do ciziny, nebo ho přimět, aby se do ciziny odebral, nebo ho od návratu do ciziny odvracet. Totéž platí i opačně, kdy je zakázáno z ciziny zvléct osobu do České republiky, donucení, aby se do České republiky odebrala, nebo odvracení návratu z České republiky. V obou těchto případech se jedná o trvajících trestný čin, který trvá tak dlouho, dokud protiprávní stav probíhá.

2.1.3 Kuplířství

O trestném činu kuplířství § 189 se pojednává ve zvláštní části trestního zákoníku společně s dalšími trestnými činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti – objektem je mravnost a svobodné rozhodování člověka. Tento trestný čin v sobě také zahrnuje dva druhy jednání, přičemž první spočívá v přiměření, zjednání, najmutí a svedení jiného k provozování prostituce. Tento druh jednání si je blíže podobný návodu ve smyslu § 24 TZ, ale zde jsou obsaženy i jisté způsoby donucení, a postačí i pouhá dohoda. Další zmíněný druh jednání sankcionuje kořistění z prostituce provozované jiným. Toto jednání je rovněž povahově podobné jinému trestnému činu, a to podílnictví podle § 214 trestního zákoníku. Aby byla naplněna podmínka „kořistění z prostituce provozované jiným“, není potřeba, aby pachatel výslovně žádal nebo vynucoval hmotný prospěch z prostituce jiné osoby – postačí, když opakovaně přijímá úplatu za umožnění prostituce. *„Proto kořistil z prostituce i noční vrátný hotelu, který po dobu několika měsíců umožňoval ženám poskytujícím pohlavní styk za úplatu provozování prostituce v hotelu.“¹²*

Prostituce jako taková v České republice trestná není, může se pouze označit za přestupek, a to pouze v případě, že budí veřejné pohoršení. Prostitucí ve spojitosti s kuplířstvím není výhradně pohlavní styk s jinou osobou formou soulože, ale také všechny další druhy ukájení pohlavního pudu druhé osoby za úplatu. Nemusí

¹² ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012.s.1686 ISBN 978-80-7400-428-5.

se tedy jednat jen o soulož neboli přímý styk pohlavních orgánů, ale i o doteky na kterékoli části těla, onanii nebo vzájemnou onanii. Pojmy „pohlavní styk“ a „soulož“ v tomto případě tedy nemůžeme považovat za slova souznačná.

2.1.4 Neoprávněné odebrání tkáně a orgánů

K obchodování s lidmi dochází také z důvodu nelegálního prodeje a koupi orgánů, nebo jiných částí lidského těla.¹³

§ 164 TZ – neoprávněné odebrání tkáně a orgánů se nachází pro změnu ve zvláštní části trestního zákoníku, v hlavě první, řadí se mezi trestné činy proti životu a zdraví. První odstavec se týká pachatele či pachatelů, kteří v rozporu s jiným právním předpisem¹⁴ provedou jinému z jeho těla odběr tkáně, buňky nebo orgánu. Druhý odstavec pojednává o tom, že trestné je rovněž i opatření, zprostředkování, nabídka, dovoz nebo vývoz odebrané lidské tkáně, buňky nebo odebraného lidského orgánu z těla živého člověka pro sebe nebo jiného, a to rovněž v rozporu s jinými právními předpisy.

Společně s tímto trestným činem mohou jít ruku v ruce také trestné činy „Nedovolené nakládání s tkáněmi a orgány“ § 165 TZ, „Odběr tkáně, orgánu a provedení transplantace za úplatu“ § 166 TZ a „Nedovolené nakládání s lidským embryem a lidským genomem“ § 167 TZ.

Pokud byla následkem tohoto trestného činu smrt oběti, musí být posouzeno, zda se jednalo o zavinění z nedbalosti (orgány odebírá amatér, špatné zotavovací podmínky), pak se může důsledek hodnotit jako přitěžující okolnost. V opačném případě, pokud je smrt způsobena úmyslně, je třeba jednání posuzovat jako trestný čin vraždy podle § 140 TZ, v souběhu s trestným činem neoprávněného odebrání tkání a orgánů podle § 164 TZ.

¹³ Blíže rozebráno v kapitole „Účel obchodování s lidmi“

¹⁴ Odběr tkání, buněk nebo orgánů od žijícího člověka pro účely transplantace je upraven v § 3 až § 9 cit. zákona č. 285/2002 Sb., transplantčního zákona.

2.1.5 Organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice

Dá se říci, že tento trestný čin si je spíše bližší s problematikou převaděčství a migrace, ale jak již bylo zmíněno v předešlých kapitolách, tyto jevy jsou taktéž přímo návazné na samotný problém obchodování s lidmi.

Trestný čin organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice (§ 340 TZ) je součástí zvláštní části trestního zákoníku v hlavě desáté a řadí se mezi trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných. Pachatelem je ten, kdo pro někoho jiného organizuje nedovolené překročení státní hranice¹⁵, nebo mu umožní či pomáhá nedovoleně překročit státní hranici – nebo pokud jinému po nedovoleném překročení státní hranice umožní či pomůže přepravit se přes území České republiky.

„Objektem tohoto trestného činu je zájem státu na kontrole osob, které překračují jeho státní hranici. Tento zájem vyplývá z potřeby dostát našim mezinárodním závazkům, regulovat nelegální migraci, bojovat proti mezinárodnímu zločinu.“¹⁶

„Umožněním“ nepovoleného překročení státní hranice v rámci tohoto trestného činu nemusí být pouze přímá pomoc ve smyslu usnadnění překročení státní hranice, jako kupříkladu převedení či převezení. Patří sem i poskytování rad k překročení, poskytnutí dopravního prostředku bez jakéhokoliv osobního kontaktu osob, ale také postačí slib pachatele poskytnout pomoc s překročením hranice nebo s pohybem na území cizího státu, jehož hranice ilegálně překročil/má překročit.

2.2 Listina základních práv a svobod

Jak bylo již několikrát podotýkáno, nelegální obchodování s lidmi přímo a ve velké míře zasahuje do svobody a osobní integrity obětí. Samotná svoboda člověka je

¹⁵ „Státní hranicí“ se v tomto případě rozumí pouze státní hranice České republiky se sousedními státy, nikoliv hranice mezi kterýmikoli jinými státy

¹⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012.s.2933 ISBN 978-80-7400-428-5.

základní lidské právo, které je pokryto v usnesení Předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., kdy byla vyhlášena Listina základních práv a svobod jako součást ústavního řádu České republiky.

Listinou základních práv a svobod jsou chráněna jednotlivá lidská práva, jako například právo na život, nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, svobodu pohybu a pobytu. Všechna tato práva jsou při obchodování s lidmi porušena. Listina základních práv a svobod také zakazuje podrobování jiných k nuceným pracím a službám, mučení a nelidskému nebo ponižujícímu zacházení, ke kterým při obchodování s lidmi zpravidla dochází. Pokud jsou tato lidská práva porušena, je žádoucí, aby pachatele, jenž do těchto práv zasahuje, postihla trestněprávní sankce.

3. Účel obchodování s lidmi

Příčin obchodování s lidmi je několik, jsou složité, vzájemně propletené a zahrnují mnoho faktorů, zejména sociální, ekonomické a politické. Jistě by se našlo mnoho jedinců, kteří tvrdí, že primárně za obchodování s lidmi může chudoba, ale ta sama o sobě nutně nevytváří zranitelnost vůči tomuto trestnému činu. Společně s dalšími činiteli tomu samozřejmě napomáhá, společně s korupcí, slabou vládou, občanskými nepokoji, nedostatkem lidských práv, narušením ekonomické struktury, ale také s nedostatečným přístupem ke vzdělání a zaměstnání. Přirozeně existuje mnoho důvodů, za jakým účelem obchodování s lidmi probíhá – může se jednat o sexuální vykořisťování, nucenou práci, nelegální obchod s orgány, nelegální adopci, za účelem sňatku nebo dokonce o kombinaci uvedených.

3.1 Sexuální vykořisťování

Obchodování s lidmi bylo dříve chápáno především jako sexuální vykořisťování dívek a žen. Mnoho z předchůdců moderní legislativní úpravy bylo zaměřeno právě na prevenci nucené prostituce. Také četné diskuze o obchodování s lidmi se stále točí kolem komerčního sexuálního vykořisťování, ačkoli oběti sexuálního vykořisťování dle statistik tvoří necelých 22 % všech obětí obchodování s lidmi.¹⁷ Jiné statistiky, konkrétně statistika Úřadu pro drogy a kriminalitu OSN z roku 2020, tvrdí, že za účelem sexuálního vykořisťování a prostituce je obchodováno až 72 % všech obětí.¹⁸

Je pravdou, že se jedná o starší statistiku, která by v teorii měla zahrnovat také problematiku nucených sňatků nebo sexuálního otroctví, a to tedy mimo komerční účely prostituce a výroby pornografie. Nicméně jak již bylo v úvodu zmíněno, obchodování s lidmi je velmi těžce pozorovatelný jev a při jeho zkoumání se dá

¹⁷ STICKLE Wendy, Shelby HICKMAN a Christine WHITE, *Human trafficking: a comprehensive exploration of modern day slavery*, Los Angeles, SAGE, 2020, s.7, ISBN 978-1506375038.

¹⁸ *Global report of human trafficking in persons 2020*. United Nations: United Nations Office on Drugs and Crime, 2021. s.10, ISBN 9789211304114.

počítat především s latentní kriminalitou, která je velmi nesnadno zkoumána a následně dokumentována.

Navzdory všemu stále platí, že velké množství obchodovaných žen je obětí zrovna sexuálního vykořisťování, přičemž ve více rozvojových zemích je typickou formou poskytování služeb sexuálního rázu v privátních klubech nebo pomocí eskortního servisu.¹⁹

Mnohé ženy si s předstihem uvědomují, že budou po svém tranzitu, ať už z důvodu dobrovolného či nedobrovolného přechodu hranic, užity právě v oblasti sexuálního rázu. Tyto ženy mohou mít podezření, že budou pracovat v „zábavním průmyslu“ jako striptérky nebo tanečnice, neuvědomují si ale skutečnost, že mohou být snadno nuceny k prostituci. Může se stát, že jednotlivým ženám byla klamem přislíbena práce v legitimní sféře, jako například práce chůvy, pokojské v hotelu, nebo uklízečky.²⁰ Ne vždy jsou ale seznámeny se všemi podmínkami budoucích činností – vykořisťovatelé je mohou donutit za pomoci násilí, vydírání, drogové závislosti nebo zadržením cestovních pasů k aktivitám, ke kterým by za jiných okolností nikdy nepřistoupily. Je zřejmé, že obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování je ponižující a okrádá oběti o základní lidské právo určovat, jak a s kým budou sdílet svá těla. Taktéž je vystavuje zvýšenému nebezpečí nákazy pohlavně přenosnými chorobami.

Prostitutky se díky své interakci s klienty dostávají do kontaktu s jinými lidmi, než jsou jejich vykořisťovatelé, a to zvyšuje pravděpodobnost, že vyhledají pomoc, utečou nebo se při kontrolách dostanou do pozornosti úřadů. Pokud se ale rozhodnou vzepřít svým utiskovatelům, může se stát, že budou následně samy stíhány za svou nelegální činnost.

¹⁹ Příručka pro pomoc obětem, 2018, s. 13 [online]. [cit. 2021-11-26]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx>

²⁰ ARONOWITZ Alexis A. *Human trafficking, human misery: the global trade in human beings*, Westport: Praeger, 2009, s. 2. ISBN 978-0-275-99481-5

3.2 Nucené práce

Důvodem prodeje žen, mužů, ale i dětí za účelem nucených prací je z velké části levná pracovní síla. Ta je uplatněna v různých oblastech – jak v zemědělství a stavebnictví, tak v továrnách, pěstírnách, v domácnostech nebo také v rybářském průmyslu. Oběti mohou očekávat slíbený příjem a následné zlepšení situace, k té ale nedochází a místo slíbené odměny dostávají několikanásobně nižší platy. V horším případě za své pracovní nasazení nedostávají vůbec nic, naopak jsou fyzicky, psychicky, nebo také sexuálně zneužívány. Pokud jsou navíc v dané zemi s ilegálním statutem, mohou mít obavy z postihu a následného vyhoštění, proto se často zdráhají svou situaci komukoliv sdělit.

„Mezinárodní organizace práce uvádí, že každý z 11 indikátorů sám či ve spojení s dalšími může ukazovat na nucenou práci:

- zneužití zranitelnosti;
- podvod;
- omezení svobody pohybu;
- izolace;
- fyzické a sexuální násilí;
- zastrasování a hrozby;
- zadržování dokladů totožnosti;
- zadržování mzdy;
- dlužní vázanost;
- špatné pracovní a životní podmínky;
- nepřiměřené přesčasy;
- neznalost jazyků;²¹

Nucená práce jako taková se dá definovat jako situace, ve které oběť vstoupí do práce nebo také služeb proti své vůli, a následně z ní nemohou beztrestně odejít.²² Nicméně přesná definice, která by se dala uplatnit ve většině případů, stále

²¹ Ministerstvo vnitra České republiky – Odbor prevence kriminality, *Obchodování s lidmi - Příručka pro pomoc obětem* 2018, s. 16 [online]. [cit. 2021-11-26]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx>

²² Sdělení č. 506/1990 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o nucené nebo povinné práci (č. 29)

neexistuje. Jistě důležitými faktory nucené práce jsou však termíny jako je nátlak, hrozba, nedobrovolnost, trest, násilí a vydírání.

K pracovnímu vykořisťování nejčastěji dochází na odlehlých a špatně přístupných místech, kde se pracuje buď nepřetržitě nebo s noční směnou. Nucená práce na farmách nebo plantážích ve většině případů zahrnuje žalostný způsob života, pracovních i hygienických podmínek. Oběti nucené k domácí práci nebo k práci v zemědělství jsou často izolované a nemají možnost kontaktu s jinými osobami. Zdá se, že také z toho důvodu operace poskytující nelegální pracovní sílu zůstávají bez povšimnutí nebo mohou fungovat déle než jiné operace, jako například obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování.²³

Významným činitelem nucených prací je bezesporu násilí a hrozba násilím. Tyto hrozby jsou posilovány zvěstmi, které kolují o tom, co se stalo jiným pracovníkům a které mohou vykořisťovatelé vymýšlet, aby zastrašili ostatní. Je známo, že v České republice se na stavbách rozhláší příběhy o použití hrubého násilí, aby bylo zabráněno pokusům o rebelii proti vykořisťujícím podmínkám.²⁴ Kromě násilí se dají pracovníci pojistit i jinými způsoby, například vázáním ubytování na zaměstnání. Z toho plyne, že pokud osoba ztratí zaměstnání, přijde i o domov.

Osoby obchodované za účelem práce v továrnách mohou být v noci zamčeny, aby se zabránilo jejich útěku. K dalšímu fyzickému týrání dochází i v případech, kdy žádané zboží není vyrobeno včas podle stanovených vysokých norem, které majitelé továren vyžadují. K následné viktimizaci obětí pak může přispět i to, že v továrnách, ve kterých pracovníky zneužívají, se nachází nebezpečné vybavení. Pracovníci mimo jiné mohou přijít do kontaktu s toxickými výpary, které z dlouhodobého hlediska způsobují smrtelné nemoci.²⁵

²³ ARONOWITZ Alexis A. *Human trafficking, human misery: the global trade in human beings*. Westport: Praeger, 2009, s. 32. ISBN 978-0-275-99481-5

²⁴ Studie LA STRADA: *Obchod s lidmi za účelem nucené práce v Evropě*. Praha, 2006: La Strada Česká republika. s.25 [online]. [cit. 2021-11-28] Dostupné z: <https://adoc.pub/la-strada-eska-republika-ops-obchod-s-lidmi-za-uelem-nucene-.html>

²⁵ SHELLEY Louise. *Human Trafficking: A Global Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011, s. 7. ISBN 978-0521130875

Do pracovního vykořisťování lze zahrnout také nucené žebření, k jehož realizaci je možno ve větší míře přinutit i děti. V honbě za ziskem může docházet k mrzačení žebrajících, jehož důsledkem je buzení co největší lítosti kolemjdoucích a posléze navyšování příjmů z vykonávané činnosti.

Existuje i „oboustranně výhodné“ vykořisťování, které probíhá se souhlasem pracující osoby. Příkladem může být migrant, který souhlasil s neférovými pracovními podmínkami, protože jsou pro něj lepší než ty, kterých by dosáhl legální cestou. Při tomto způsobu oboustranné dohody je situace pro zaměstnavatele taktéž výhodná – ušetří na mzdách, ochranných opatřeních, sociálních odvodech a daních. *„Za této situace by se dalo argumentovat, že je poškozována hostitelská země, jelikož nejsou dodrženy rovné podmínky pro zaměstnavatele a minimální standardy práce.“*²⁶

3.3 Nelegální obchod s orgány a tkáněmi

*„Obchodování s lidmi za účelem odjímání orgánů zahrnuje pouze obchodování s lidskými bytostmi za tímto účelem, nezahrnuje obchod s lidskými orgány samotnými.“*²⁷

Obchodování s orgány je specifická forma obchodování s lidmi, při které jsou osobě odebrány části těla. Nejčastěji jsou to ledviny, dále pak i plíce, oči, reprodukční nebo jiné orgány při jejichž ztrátě je osoba schopná přežít. Pokud ale vykořisťovatelé o přežití oběti nestojí, obchoduje se pak i se srdcem a ve výsledku se vším, co může tělo nabídnout. Obchodování s orgány je často nesprávně zaměňováno za dobrovolný prodej orgánů či za transplantační turistiku, tedy cestování za účelem transplantace orgánů.²⁸

²⁶ STŘÍTECKÝ, Vít a Daniel TOPINKA. *Obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování v teorii a praxi*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013, s.22 ISBN 978-80-87558-11-9.

²⁷ HOLANOVÁ, Klára a kol. *Instrukční manuál pro sociální a terénní pracovníky: Obchod s lidmi*, Praha: Denoc, 2007 str.8 [online]. [cit. 2021-12-01].

Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/instrukcni-manual-pro-socialni-pracovniky-pdf.aspx>

²⁸ STŘÍTECKÝ, Vít a Daniel TOPINKA. *Obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování v teorii a praxi*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013, s.28 ISBN 978-80-87558-11-9.

Nelegální obchod s orgány prospívá především bohatším jedincům, kteří mohou orgány získávat, ale ponechávají ty, kteří o orgány přišli, v nejistotě ohledně své budoucnosti. Jednotlivci, kteří s prodejem svých orgánů souhlasí nebo jsou při prodeji podvedeni, čelí mnoha zdravotním následkům. Zájmy obchodníků s lidmi stojí pouze na zisku, tedy extrakci orgánů za účelem prodeje, nestarají se tak o zotavení dobrovolného nebo přinuceného dárce. Samotné oběti si nemohou dovolit zaplatit pooperační péči, poněvadž mnozí z těch, kteří přišli o své orgány kvůli vykořisťovatelům, nedostanou za své orgány ani zaplacení. Absence nedostatečné pooperační péče může v důsledku způsobit infekce, které zabraňují obětem návrat do práce, psychické problémy, které představují zátěž jak pro ně, tak pro jejich blízké, nebo dokonce doživotní invaliditu, v krajních případech smrt. Takové oběti jsou označovány jako „lidé na jedno použití“, protože neexistuje žádný zájem o udržení jejich zdraví nebo funkčnosti.²⁹

Problémy samozřejmě existují i na druhé straně tohoto obchodu. Ti, kteří dostávají orgány od dodavatelů, mohou obdržet orgány nemocné nebo takové, které s jejich těly nejsou kompatibilní. K tomu navíc hrozí, že budou trpět dalšími život ohrožujícími problémy, jako je AIDS nebo krevní choroby, které leckdy doprovázejí orgány opatřené nelegální cestou.

V návaznosti na obchodování s lidmi překupníci najdou potenciálního poskytovatele kýženého orgánu, který bude extrahován při operaci, mimo domovskou zemi prodejce.³⁰ K tomuto odebrání může dojít s doprovodem klamu a násilí, pokud osoba provádí prodej svých orgánů se svolením, nejedná se pak o obchod s lidmi. Zatímco orgány odebrané od zemřelých dárců jsou baleny na ledu a přepravovány po celém světě, odběr orgánů od živých dárců obvykle obnáší cestu dárce i příjemce na místo, kde dojde k transplantaci.

²⁹ SHELLEY, Louise. *Human Trafficking: A Global Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011, s. 74-75. ISBN 978-0521130875.

³⁰ SHELLEY, Louise. *Human Trafficking: A Global Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011, s. 98. ISBN 978-0521130875.

Obchodování s orgány je dost možná nejméně profilovanou formou obchodování s lidmi. Zatím neproběhl téměř žádný empirický výzkum, ale přesto se pravidelně vynořují různé příběhy o vyšetřování nelegálně odebraných orgánů. Zmiňují se i mnohé legendy o unesených dětech, které byly zabity kvůli svým orgánům, ale ohledně těchto tvrzení je k dispozici jen málo důkazů.³¹

3.4 Nelegální adopce

Většina obchodníků s lidmi operuje takovým způsobem, aby se jejich „zboží“ mohlo opakovaně používat, ať už se jedná o lidskou bytost prodanou k pracovnímu vykořisťování, ženu prodanou do sexuálního otroctví nebo vykořisťování dítěte, jehož výsledkem je pornografie, kterou lze prodat vícero kupujícím. Výjimkou jsou orgány, a ačkoliv to může na první pohled vypadat nevinně, také obchodování s dětmi za účelem adopce, které lze koupit a prodat za účelem zisku pouze jednou.³²

Mezinárodní adopce, stejně jako manželství, které bude rozvedeno v následující podkapitole, nemusí nutně zahrnovat praktiky spadající pod trestný čin obchodování s lidmi. Stále je však znepokojující, že organizované zločinecké skupiny, a taktéž korupce, jsou často zapojeny do procesu poskytování dětí z rozvojových zemí k mezinárodní adopci párům ze Západu. Krom toho existují náznaky, že ne všechny tyto děti byly k adopci předány svými biologickými rodiči dobrovolně.

V roce 2008 bylo v Číně prošetřováno obvinění, které naznačovalo, že došlo k násilnému odebírání dětí z rodin a následně jejich dodání k nezákonné adopci jak čínským, tak zahraničním zájemcům. Došlo k odhalení řady neetických a nezákonných praktik – děti měly být odebrány chudým a nemanželským párům. V jiném případě odebrali jedno ze dvou dvojčat, z důvodu porušení přísně

³¹ ARONOWITZ Alexis A. *Human trafficking, human misery: the global trade in human beings*. Westport: Praeger, 2009, s. 110-111. ISBN 978-0-275-99481-5

³² SHELLEY, Louise. *Human Trafficking: A Global Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011, s. 87. ISBN 978-0521130875.

vynucené politiky „jednoho dítěte na rodinu“³³. Rodičům bylo sděleno, že úřady umístily děti do sirotčince a hned poté došlo k jejich předání k adopci. To vše proběhlo bez vědomí nebo svolení rodičů. Vládní úředníci nabízeli sirotčincům děti podle toho, který z nich podal nejvyšší nabídku – obecná cena dítěte v té době činila něco mezi 400 a 600 americkými dolary. Odsouzeno bylo několik ředitelů sirotčinců a vláda dokonce uznala nezákonnou praxi zabavování a prodeje nemluvňat, ačkoliv rozsah této praxe je stále popírán.³⁴

Za předpokladu, že se dítě ocitne v rodině, která je schopná poskytnout mu stabilní zázemí, se dá hovořit o dobrém konci, přestože došlo k mnoha porušením zákona a toto jednání je stále nehumánní. Na druhé straně se může stát, že je dítě zneužíváno lidmi s pedofilními sklony a dále vykořisťováno jinými zvrženímhodnými způsoby. Aby se dalo hovořit o nelegální adopci se spojitostí s obchodováním s lidmi, musí být splněna podmínka následovného vykořisťování dítěte.

3.5 Za účelem sňatku

V některých zemích obchodníci domlouvají sňatky mezi oběťmi obchodu s lidmi a místními obyvateli. Přestože následná vyšetřování mohou nakonec tato manželství odhalit jako falešná, obchodníkům s lidmi se i tak podaří prodloužit dobu, po kterou může oběť pracovat, než dojde k její deportaci. Sňatky lze také použít k upoutání žen k danému místu, obzvláště, pokud dojde k otěhotnění a další pákou k jejímu podřízení se stanou vlastní děti.³⁵

K prodeji žen jako nevěst se pojí řada faktorů. Demografická nerovnost v určitých částech světa vytváří genderovou nerovnováhu, kdy muži hledají manželky mimo svou komunitu. Zmíněnou situaci lze nalézt opět v oblastech Číny, kde na tento problém navazuje politika omezení počtu dětí na rodinu. Rodiny, které upřednostňují mužské potomstvo, aby se dále neslo příjmení a jmění rodiny,

³³ V roce 2021 došlo k uvolnění, při kterém jsou povoleny až tři děti na rodinu.

³⁴ ARONOWITZ Alexis A. *Human trafficking, human misery: the global trade in human beings*. Westport: Praeger, 2009, s. 125-127. ISBN 978-0-275-99481-5

³⁵ SHELLEY, Louise. *Human Trafficking: A Global Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011, s. 106. ISBN 978-0521130875.

mohou nadále buď potratit ženské plody, nebo je po narození opustit, nebo prodat k adopci. Další problematikou je prodej dětí, které bývají nabídnuty vlastní rodinou s vidinou zisku. Tato praktika je v některých zemích stále aktuální jako tradice. Sňatky bývají nejčastěji mezi bohatším mužem staršího věku a nezletilou dívkou, která častokrát není jedinou jeho manželkou. Muži v cílových zemích mohou hledat něco „nového a odlišného“, chtějí nevěstu, která je exotická, tradiční nebo submisivní.

Obchodníci s lidmi využívají sňatku k náboru žen na nucenou práci a obchod se sexuálními službami. Zranitelné a zbídačené ženy mohou být rekrutovány právě prostřednictvím nabídky k sňatku a poté, co se provdají, jsou „manželem“ dopraveny do manufaktury nebo nevěstince a muž je odměněn za to, že ženu zprostředkoval. Za předpokladu, že si muž ženu nechá, může k vykořisťování docházet i jím samotným, přičemž si muž může myslet, že ženu vlastní stejně jako zbytek svého majetku a má právo s ní zacházet dle svého uvážení.

Odvětví nevěst na objednávku je druhem obchodu a hlavním cílem je samozřejmě spokojenost zákazníka, nevěsta v tomto případě nepředstavuje nic jiného než zboží. Žena může i sama sebe nabídnout k prodeji s vidinou lepšího života, jako východisko útěku z chudoby, neví však, do jaké země a jakému muži bude přidělena. Nezná svá práva, neovládá jazyk ani kulturu dané země a je velmi velká pravděpodobnost, že se postupem času stane skutečnou otrokyní.³⁶

³⁶ ARONOWITZ Alexis A. *Human trafficking, human misery: the global trade in human beings*. Westport: Praeger, 2009, s. 121-124. ISBN 978-0-275-99481-5

4. Oběti obchodování s lidmi

Tato kapitola bude věnována obětem trestného činu obchodování s lidmi. Popis procesu viktimizace poslouží pro úvodní seznámení s problémem, který postupně naváže na otázku dlouhodobých následků, které si oběť trestného činu obchodování s lidmi může nést do konce života. Je důležité brát na vědomí, že v ohrožení mohou být všichni lidé, ale přeci jen existují konkrétní typy osob, jejichž společné rysy je dělají více zranitelné. Pokud se přeci jen jedinec dostane do situace, při níž jej vykořisťovatelé zneužívají a pokouší se jej prodat, nebo se tak již stalo, může se, pokud mu to situace dovolí, obrátit na jednu z neziskových organizací nebo na Policii ČR, přičemž může dojít k jeho zařazení do Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi.

4.1 Viktimizace

Samotný pojem viktimizace spočívá v tom, že se z potencionální oběti stane oběť skutečná. Velkou roli zde sehrává také pachatel, který oběti způsobí újmu – ať už fyzickou, psychickou či materiální. Viktimizaci můžeme rozdělit na tři hlavní etapy. První z nich je primární viktimizace, která vzniká přímo, toliko jako následek jednání pachatele při spáchání trestného činu.³⁷ Můžeme tedy konkrétně hovořit o různých fyzických poraněních, finanční újmě nebo újmě emocionální. Fyzické následky závisí na druhu a míře použitého násilí, ale také na tom, zda a v jaké míře je oběť schopná se bránit. Finanční nebo také materiální újma je způsobená na majetku oběti, buď přímo nebo nepřímo (náklady spojené s opravami škod). Emocionální újma je nejhůře měřitelná, každá osoba reaguje na určité podněty individuálně a následky se projevují různorodě.

Psychická újma bývá u obětí obchodu s lidmi rozmanitá a velmi hluboko zakořeněná. Může docházet k narušení intimity a lidské důstojnosti, ztrátě pocitu bezpečí, poruše pozornosti, plačtivosti, izolaci, rozvinutí post-traumatické stresové poruchy.

³⁷ GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s.120-125 ISBN 978-80-7598-554-5.

Krom primární viktimizace existuje také viktimizace sekundární a terciární. K sekundární viktimizaci dochází až s určitým časovým odstupem, stále v návaznosti na původní delikt. Sekundární viktimizace je takzvaná re-traumatizace oběti, jakožto nepřímý výsledek, ke kterému i nezáměrně dochází prostřednictvím reakcí jednotlivců v okolí oběti, institucí, které se podílely na vyšetřování deliktu anebo také poskytovatelů sociálních služeb.³⁸ K terciární viktimizaci dochází až na úplný závěr, kdy je kupříkladu pachatel odsouzen a oběť odškodněna. Jedná se o stav, kdy se jedinec nedokáže vyrovnat s traumatickou událostí a dochází k zásadní změně jeho života.

4.1.1 Post-traumatická stresová porucha

Podle národního institutu duševního zdraví se post-traumatická stresová porucha (dále jen PTSD) rozvíjí u některých osob, které zažily šokující, děsivou, nebo nebezpečnou událost.³⁹

Během traumatické příhody je naprosto přirozené cítit strach – ten v těle spouští řadu reakcí v rámci pár vteřin. Nejtypičtější reakce, která má za úkol chránit před zraněním, je takzvaný boj nebo útěk. Téměř každý se během vypjaté situace s touto reakcí setká, ale většina zasažených osob se z počátečních příznaků přirozeně zotaví. Pokud ale symptomy nadále přetrvávají i po dávno zažehnané hrozbě, může se jednat o PTSD.

U obchodovaných osob bývá zastoupena netečnost a otupělost, nezájem o okolní dění. Zotavení se je značně komplikované také fyzickým zdravím, které je poznamenáno například častým a dlouhodobým vystavováním obětí omamným

³⁸ Campbell, Rebecca., & Raja, Sheela. *Secondary victimization of rape victims: Insights from mental health professionals who treat survivors of violence*. Violence and victims, 1999 s.261 [online] [cit. 2021-12-03] Dostupné z:

https://www.researchgate.net/publication/12695910_Secondary_Victimization_of_Rape_Victims_Insights_From_Mental_Health_Professionals_Who_Treat_Survivors_of_Violence

³⁹ *Post-Traumatic Stress Disorder*. National institute of mental health [online] [cit. 2021-12-05]. 2019. Dostupné z: <https://www.nimh.nih.gov/health/topics/post-traumatic-stress-disorder-ptsd>

látkám.⁴⁰ Při obchodování s lidmi v jistých případech dochází k takzvanému „brandingu“, při kterém si přepravci označí oběť jako svůj majetek, ať už zjizvením nebo vypálením symbolů do kůže. Dlouhodobé komplikace nastávají i v případě, že jsou oběti odebrány orgány, bez kterých lze fungovat jen s obtížemi – to také slouží jako připomínka traumatizující události.

4.1.2 Stockholmský syndrom

Stockholmský syndrom je psychologická reakce, při které se oběť ztotožní se svým vězňem a jeho požadavky. Dominantními jsou dva faktory – absolutní závislost na pachateli, společně se strachem. Laická veřejnost chápe Stockholmský syndrom jako hlubokou sympatii, někdy až lásku, mezi obětí a pachatelem. Ten může oběti nabídnout jídlo, možnost spánku nebo uspokojit jinou základní potřebu a oběť si toto chování může vysvětlit jako nadstandardní zacházení. Cítí vděk, náklonost a již v ten moment může vznikat mezi obětí a pachatelem, třeba podvědomě, jisté pouto.

Pro obchodníky je přínosné zaměřit se na duševně, nebo emocionálně nestabilní jedince také z tohoto důvodu. Mají schopnost jimi manipulovat s vyšší mírou úspěšnosti. Namísto umístování řetězů kolem zápěstí a kotníků oběti, umístí řetězy kolem jejich mysli.

I poté, co je oběť zachráněna, dochází k dilematickému vztahu k zachráncům zvenčí. Vysvobozená osoba také může být ne zcela ochotná vypovídat proti obviněným vykořisťovatelům v rámci vyšetřování, jelikož se vůči nim může cítit zavázána – dovolili ji přežít.

⁴⁰ ZIMMERMAN, Cathy. *The Health Risks and Consequences of Trafficking in Women and Adolescents: Findings from a European Study*. National institute of mental health, London School of Hygiene & Tropical Medicine, 2003, s.24 [online]. [cit. 2021-12-05]. Dostupné z: <https://www.icmec.org/wp-content/uploads/2015/10/Health-Risks-and-Consequences-of-Traffic-in-Europe-Zimmerman-2003.pdf>

„Stockholmský syndrom je nutné vnímat jako emocionální vazbu motivovanou strachem, nikoli láskou.“⁴¹

4.2 Typologie obětí

Oběti obchodování s lidmi jsou mnohokrát předem vytipované cíle ze strany obchodníků s lidmi, na základě jejich již existující zranitelnosti. Nejčastěji je osoba zlákána nebo zdržena někde v prostředí, které ji nějakým způsobem znevýhodňuje a ve kterém se nemusí plně orientovat. Pachatelé jsou si vědomi, že je přínosné oběť přepravit za hranice jiného státu, kde nezná jazyk, svá práva, zvyky a nemá se ohledně své bezradné situace vykořisťování na koho obrátit.⁴² Po dobu, kterou stráví v přítomnosti vykořisťovatelů, jsou často opakovaně vystavovány fyzickému, sexuálnímu a psychickému násilí. Jako důsledek existující zranitelnosti a hrubého porušení lidské integrity oběti posléze vykazují řadu problémů fyzického a duševního rázu. Je pozorováno, že 30-40 % obětí trpí depresi a symptomy post-traumatické stresové poruchy.⁴³ Není pravidlem, že všechny oběti budou mít dlouhodobé psychické problémy, avšak je pravděpodobné, že po tak intenzivní zkušenosti se určité následky dřív nebo později projeví.

„Typická“ oběť obchodování s lidmi neexistuje. Nejedná se jen o mladé ženy, oběti nejsou vykořisťovány pouze v komerčním sexuálním průmyslu. Je pravdou, že jisté rizikové skupiny jsou ve větším ohrožení, přesto od sebe jednotlivce odlišuje mnoho věcí, a to také i jakým způsobem se vyrovnají se svou situací – některé osoby si uvědomí svou viktimizaci a jsou ochotny vyhledat pomoc a následně

⁴¹ TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana a Šárka BLATNÍKOVÁ. *Motivační a demotivační faktory ovlivňující obchodované osoby při rozhodování o vstupu do programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi*, 2006, s.13 [online]. [cit. 2021-12-01]. Dostupné z:

<https://www.mvcr.cz/soubor/motivacni-a-demotivacni-faktory-ovlivnujici-vstup-obeti-pdf>

⁴² Ministerstvo vnitra České republiky – Odbor prevence kriminality, *Obchodování s lidmi – Příručka pro pomoc obětem*, 2018, s. 7 [online]. [cit. 2021-12-15]. Dostupné z:

<https://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx>

⁴³ KLERX-VAN MIERLO, Fanny, Deborah YOUNGS, Miriam OOSTINGA a kolektiv. *Bejegening van getraumatiseerde slachtoffers van mensenhandel ten behoeve van coherente of consistente verklaringen: Een internationaal verkennende studie*, Tilburg: INTERVICT, 2014, s.7 [online]. [cit. 2021-12-15]. Dostupné z: <https://repository.wodc.nl/handle/20.500.12832/2027>

spolupracovat s justičními orgány při stíhání aktérů obchodování s lidmi, jiné odmítají jen si připustit možnost, že se staly obětí.

„Obchodem s lidmi mohou být ohroženy muži, ženy, dívky i chlapci. Mezi zvláště rizikové kategorie osob ohrožené situacemi blízkými obchodování s lidmi patří zejména:

- *lidé, kteří pocházejí z neuspokojivého či nefungujícího prostředí;*
- *matky samoživitelky;*
- *osoby žijící v chudobě;*
- *pracovní migranty;*
- *sociálně vyloučené osoby;*
- *osoby se zkušenostmi s ústavní péčí;*
- *osoby nedisponující dostatkem informací či jazykovými schopnostmi;*
- *osoby hendikepované;*
- *uživatelé/uživatelky drog;*
- *osoby dobrovolně se živící prostitucí“⁴⁴*

Oběti nemívají jinou možnost, než se podvolit a snášet podřadné zacházení. Mají strach z vykořisťovatelů, špatně ovládají jazyk, považují sami sebe za podřadné a věří, že si zaslouží být v nepříznivé situaci. Mají dluh u pachatele a myslí si, že ho jednoho dne můžou splatit, nemají žádné identifikační prostředky, nechtějí být vyšetřovány z důvodu studu nebo hluboké nedůvěry v úřady. Může se také stát, že si ani oběť sama neuvědomí, v jakém postavení se nachází.

4.3 Mužské oběti

Obchodování s lidmi je jedinou oblastí nadnárodní kriminality, ve které jsou ženy významněji zastoupeny – jako oběti, pachatelky i jako aktivistky usilující o boj s touto kriminalitou. O obětech obchodování s lidmi mužského pohlaví je známo mnohem méně, než o těch ženských a dětských. Částečně je to způsobeno tím,

⁴⁴ Ministerstvo vnitra České republiky – Odbor prevence kriminality, Obchodování s lidmi - *Příručka pro pomoc obětem*, 2018, s.25 [online]. [cit. 2021-12-15]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx>

že se tradičně kladl důraz na obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování, u jehož zmínky si lidé automaticky vybaví zneužívané ženy. Zejména chlapani jsou však také zastoupeni ve statistikách obětí, naimě v oblasti sexuálního rázu. Muži taktěž, ale jejich vykořisťování častěji probíhá v komerčních firmách, v zemědělství, stavebnictví a výrobě.⁴⁵

Je pravděpodobné, že konkrétní čísla, která zastupují muže ve statistikách, mohou být ve skutečnosti mnohem vyšší, protože velký počet obětí není ochotno o své zkušenosti mluvit. Umlčení jsou strachem, a zvláště pak běžnými stereotypy jako „muži mají být silní“. Nebo pak svou roli může sehrávat i škodlivější mýtus, že všichni muži mají velkou sexuální touhu a své zneužití museli evidentně chtít, ba i že si ho užívali. Nebo že jejich vykořisťování není nikdy tak špatné, jako u žen – muži proto spíše bagatelizují prožité trauma.

I když je pravdou, že ženy a děti jsou obchodovány častěji než muži, není možno předpokládat, že muži jsou pouze pachateli obchodování a nemohou být oběťmi. Podobně mylné by bylo domnívat se, že ženy jsou pouze oběťmi nikoli i obchodnicemi s lidmi.

4.4 Pomoc obětem

Existuje řada mezinárodních dokumentů, které vybízí státy k tomu, aby podpořily oběti trestných činů a poskytly jim co nejúčinnější pomoc a podporu. Je mimořádně důležité v praxi řádně aplikovat přijatou právní úpravu specificky určenou pro oběti trestných činů. Při zavádění nových opatření je potřeba zjistit, zda fungují a zda je není třeba určitým způsobem upravit.

V České republice se podle pokynů Ministerstva vnitra nachází Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi, určený výjimečně pro oběti již zmíněného trestného činu. Cílem je poskytnutí podpory a zabezpečení obětí, motivace

⁴⁵ ARONOWITZ Alexis A. *Human trafficking, human misery: the global trade in human beings*. Westport: Praeger, 2009, s. 45. ISBN 978-0-275-99481-5

k výpovědi a pomoc orgánům při odhalování, stíhání a usvědčování pachatele či pachatelů. V rámci Programu mají oběti možnost využít služeb neziskových organizací, a to například poskytnutí bezpečného ubytování, jídla a šatů, poradenství a zdravotní péče, tlumočení, rekvalifikace pro snadnější hledání práce a jiné pomoci.

Ochrana obětí by v žádné případě neměla ale být poskytnuta pouze za předpokladu, že oběť spolupracuje. Z důvodu nedůvěry v policii a jiné orgány je kooperace nesnadná a celá situace je komplikovaná z větší části i tím, že policejní úředníci mohou být zkorumpováni nebo přímo zapleteni do obchodování s lidmi. Oběti obchodování s lidmi by v ideálním případě nemělo potkat stíhání žádného druhu – v právních systémech mnoha států bylo na oběti obchodování s lidmi nahlíženo jako na delikventy, a i v dnešní době jsou nezdědka perzekuovány pro nelegální překročení státních hranic, nelegální pobyt, či nelegální práci.

4.4.1 La Strada Česká republika

Jediná specializovaná nezisková organizace zabývající se poskytováním pomoci obchodovaným a vykořisťovaným osobám se nazývá La Strada Česká republika. Je součástí mezinárodních organizací La Strada International (LSI), Platform for international cooperation on undocumented migrants (PICUM) a Global Alliance Against Trafficking in Women (GAATW). Mimo to, že tato organizace poskytuje sociální poradenství, věnuje se prevenci a vzdělávání, je jejím cílem změna legislativy, aby se obchodování s lidmi dalo předcházet.

V rámci služeb organizace je obětem nabídnuto ubytování, zvláště pro ženy i pro muže, a také zprostředkování specializovaného zařízení, jako například detoxikační centra, psychiatrické léčebny a další. Dále finanční a materiální pomoc, včetně finančních prostředků na stravu, léky a hrazení ostatních poplatků spojených s individuálními potřebami. Organizace také zprostředkovává pracovní a právní poradenství, sociální poradenství, zdravotní a psychologicko-

psychiatrickou péčí. Mimo jiné pomáhá se zajištěním cesty do domovské země a následným zajištěním péče v zemi původu.⁴⁶

4.4.2 Jiné neziskové organizace

Na území České republiky v dnešní době poskytují poradenskou pomoc i jiné státní a neziskové organizace. Buď to mohou být poradny všeobecné, věnující svou pomoc všem obětem a svědkům trestné činnosti, nebo specifické, zaměřující se na určitou skupinu obětí. Obětem domácího a sexuálního násilí se věnují organizace ProFem, Acorus, Bílý kruh bezpečí a Intervenční centrum. Na oběti mimořádných událostí se specializuje ADRA, na oběti zločinů z nenávisti In Iustitia a Dětské krizové centrum se zabývá pomocí dětem. Mezi jejich služby rovněž náleží psychosociální podpora, různé druhy poradenství, které dedikují speciálně vyškolení poradci, a zprostředkovávání různých podpůrných služeb.⁴⁷

⁴⁶ <https://www.strada.cz>: internetový portál nevládní nezisková organizace zabývající se pomocí obětem [online]. [cit. 2021-12-14] Dostupné z:<https://www.strada.cz>

⁴⁷ ŠTEFUNKOVÁ, Michaela. *Oběti kriminality: poznatky z viktimizační studie*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019. s.48. ISBN 978-80-7338-174-5.

5. Obchod s lidmi v České republice

Obchod s lidmi probíhá všude, některá území jsou tímto jevem zasažena více, než jiná a tento druh podnikání může být na některých místech přítomen větší měrou. Nic to však nemění na tom, že i Česká republika je opravdu součástí vnitřní sítě tohoto obchodu. Razantní nárůst obchodovaných osob v celé Evropě byl způsoben rozpadem socialistického bloku a otevřením hranic na konci 80. let 20. století a díky tomu se stal velmi výnosnou nelegální činností. A především ženy se staly velice žádaným zbožím.

Koncem 90. let se v České republice začaly ve větším rozsahu objevovat ženy, které byly obchodované z jiných zemí. Především tedy z bývalého Sovětského svazu a jihovýchodní Evropy, nejčastěji ze států jako Ukrajina, Bělorusko, Moldávie, Litva, Slovensko, Rumunsko, Bulharsko, a dokonce i ženy z bývalé Jugoslávie. Účelem tohoto obchodování bylo samozřejmě sexuální vykořisťování, přičemž jejich pobyt na českém území byl ilegálního rázu. Postupem času došlo k rozšíření škály zdrojových zemí a na začátku 21. století se v České republice začaly objevovat osoby, které prošly obchodem původně ze střední, jihovýchodní a východní Asie, konkrétně s největším zastoupením z Vietnamu, Číny, pak Filipín, Thajska, Kyrgyzstánu, Kazachstánu a Turkmenistánu. Dokonce se pak velkým trendem staly ženy obchodované z Afriky, obzvlášť z Nigérie a Konga.⁴⁸

V tomto období postupně docházelo k dalším formám obchodování s lidmi, převážně za účelem pracovního vykořisťování, díky rostoucí ekonomické úrovni země a rostoucí poptávkou po co možno nejlevnější pracovní síle. Na českém pracovním trhu je v této době nejvíce občanů z Ukrajiny a Vietnamu.

Co se týče vývozu žen z České republiky do zahraničí, podle poznatků Policie České republiky v té době docházelo k obchodování do rozmanitých zemí Evropské Unie, ale dále také kupříkladu do Japonska a Mexika. Právě v těchto

⁴⁸ HOLANOVÁ, Klára a kol. *Instrukční manuál pro sociální a terénní pracovníky: Obchod s lidmi* Praha: Denoc, 2007 s. 9-10 [online]. [cit. 2022-02-13]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/instrukcni-manual-pro-socialni-pracovniky-pdf.aspx>

případech se osoby nejčastěji setkávaly s přímým násilím fyzického rázu, kterému byly vystavovány v cílových zemích. Způsoby najímání českých žen se dělí na formální a neformální. Při formální dochází ke kontaktu přes agentury, inzeráty nebo pak přímo skrze majitele zařízení jež poskytuje erotické služby. Do neformálního způsobu spadá kontaktování náborářů přes přítele, společné známé a překvapivě i přes někoho z rodiny.⁴⁹

Při vnitrostátním obchodování s lidmi velmi často dochází k „rotaci“ obětí mezi jednotlivými lokalitami a podniky poskytujícími sexuální služby. Tento jev nastane v situacích, kdy vývoj poptávky určí počet pracovníků na daném místě, v případě, kdy oběť začne být problematická, nebo i z důvodu zvýšeného zájmu Policie ČR o konkrétní osoby, zločinecké skupiny nebo prostory, ve kterých dochází k nelegální činnosti. Existuje i druhý typ vnitrostátního obchodu, a tím je nábor osob v regionech se slabší socio-ekonomickou úrovní a jejich následný převoz a donucení k prostituci tam, kde je nejvyšší poptávka po těchto službách.

Při otázce, jaké formy obchodování s lidmi v České republice jsou nejčastěji zastoupeny, jsou jednoznačnou odpovědí obchody za účelem sexuálního a pracovního vykořisťování. Trestná činnost směřovaná k nelegální adopci, obchodu s lidskými orgány nebo nucení ke sňatkům byla vždy zaznamenávána pouze okrajově, také proto, že se na ně výzkumy primárně nezaměřovaly. Nelze ale konstatovat, že by se tento druh obchodování s lidmi na území České republiky nevyskytoval, spíše se tento druh obchodu objevuje ojediněle. Díky své atraktivní poloze je Česká republika často „středem dění“, a pokud nedochází k přímému obchodu z anebo do České republiky, dochází minimálně k převozu obětí jiných zemí přes toto území.

5.1 Legislativní vývoj

První zákon, který se nějakým způsobem dotýkal problematiky obchodu s lidmi, v té době obchodu se ženami, byl zákon o vystěhovalectví č. 71/1922 Sb.

⁴⁹ Ministerstvo vnitra České republiky – *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi* (pro období 2005 - 2007)

Související trestné činy si vyžadovaly zvýšené pozornosti, a to právě z důvodu, který je uveden níže v důvodové zprávě k vládnímu návrhu zákona o vystěhovalectví.

„Vystěhovalci ženského pohlaví jsou zvláště nebezpečně ohrožováni mezinárodním obchodem ženami, jehož nebezpečí neleží ani tak v podkopávání mravností, jako, v ohrožování svobody jeho obětí. Oběť nezná zpravidla řeč země, nezná státních zařízení, její příbuzní a přátelé jsou vzdálení, nemá peněžních prostředků a cítí se jako příslušnice státu jiného méně chráněna. K tomu přistupuje okolnost, že v zemích, kam hlavně směřuje obchod ženami, není veřejná moc dostatečně silnou, aby chránila svobodu proti potlačování a vykořisťování. Dosavadní trestní ustanovení netrestají všechny trestné případy a také tresty neodpovídají tíži zločinu.“⁵⁰

Ustanovením tohoto zákona měl být postižen trestem ten, který dodal ženu do ciziny ke chlípným účelům. Toto ustanovení bylo platné až do přijetí prvního poválečného trestního zákona č.86/1950 Sb., ve kterém se nacházel trestný čin „obchod se ženami“ podle § 243. Skutková podstata postihovala osoby, které najaly, zlákaly nebo dopravily ženu s úmyslem jejího užití k pohlavnímu styku s někým jiným. Vyšší trest podle druhého odstavce čekal toho pachatele, který se toto trestného činu dopustil na ženě mladší než osmnácti let, za úplatu nebo pokud byla zjištěna existence dalších přitěžujících okolností.

1. ledna 1962 nabyl účinnosti zákon č. 140/1961 Sb., který i přes mnoho novelizací v České republice platil do roku 2010. V tomto zákoně se taktéž vyskytoval trestný čin „Obchodování se ženami“, který měl souhlasné znění skutkové podstaty se svým předchůdcem, pouze změnil své místo a byl vyobrazen pod § 246 místo pod § 243. Dále došlo k malé změně jeho kvalifikované skutkové podstaty, a to v tom smyslu, že ve srovnáním s předchozí právní úpravou byl přísněji postižen

⁵⁰ GRUBER, Josef. *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o vystěhovalectví*, Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, 21. srpna 1921 [online].[2022-02-13]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t3001_03.htm#

pachatel, který tento trestný čin spáchal jako člen organizované skupiny, a dále pak pokud spáchal čin v úmyslu užití ženy k prostituci.

Novela č. 134/2002 přinesla pro trestní zákon významné změny - § 246 změnil svůj název na „Obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku“. Důvodem k této změně bylo to, že trestný čin musel být formulován tak, aby zajišťoval rovnost pohlaví. Vztahoval se nově tedy na obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku, a to bez ohledu na to, jestli byla oběť žena, muž či dokonce dítě. Taktéž touto novelou nebylo rozlišováno, zda se jedná o nalákání, nájem nebo dopravení osoby do ciziny nebo z ciziny.⁵¹

Nyní už je v platnosti zákon 40/2009 Sb., který nabyl účinnosti ke dni 1. ledna 2010 a současně tedy zrušil zákon předchozí. Tento nový zákon byl blíže rozebrán v kapitole 3 *Legislativní rámec*.

5.2 Národní strategie

Již od roku 2003 je Ministerstvem vnitra České republiky ve spolupráci s dalšími aktéry zpracovávána Národní strategie boje proti obchodování s lidmi. Ta se nezabývá pouze represí, ale také prevencí a potažmo i viktimologií. První strategie boje proti obchodování s lidmi obsahovala návrh péče o oběti, který nesl název „Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi v České republice“. V další strategii se aktivně zabývalo problematikou obchodu s lidmi za účelem nucených prací, ke které byl předložen takzvaný „Plán opatření k eliminaci neformálních způsobů organizování pracovní migrace“. V roce 2012 byl v této strategii zaveden koncept čtyř pilířů procesu boje proti obchodování s lidmi – jsou jimi prevence, postih pachatelů, podpora a ochrana obětí a partnerství. V období od roku 2016 do roku 2019 byl prioritní oblastí boj proti pracovnímu vykořisťování a postih pachatelů, taktéž jako boj proti obchodování s dětmi.

⁵¹ TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana. *Obchodování se ženami z pohledu České republiky*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. Studie, s.46-47. ISBN 80-7338-030-7.

Poslední strategií je Národní strategie boje proti obchodování s lidmi v České republice na období 2020–2023, která je zatím šestým dokumentem usilujícím o vymýcení trestného činu obchodování s lidmi. Tato strategie mimo vlastní poznatky čerpá také z doporučení, která vyplývají z různých mezinárodních přezkumů zaměřujících se na problematiku obchodování s lidmi.

„V období 2018–2019 došlo k hodnocení České republiky ze strany GRETY⁵², skupiny expertů monitorující naplňování Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi. Dne 22. ledna 2019 se delegace České republiky zúčastnila zasedání Výboru OSN pro práva dítěte ve švýcarské Ženevě, na kterém byla projednávána česká Úvodní zpráva o plnění Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte týkající se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie. V roce 2019 se též uskutečnila obhajoba čtvrté periodické zprávy o plnění závazků vyplývajících z Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, který mimo jiné pojednává i o zákazu otroctví a nucených prací. V roce 2016 též Česká republika obhajovala před Výborem OSN pro odstranění diskriminace žen (CEDAW), plnění Úmluvy OSN o odstranění všech forem diskriminace žen.“⁵³

Bohužel není možné naplnit všechna doporučení, která plynula z těchto mezinárodních přezkumů, a to nejen proto, že strategie je naplánovaná na tři roky, než dojde k jejímu přehodnocení. Česká republika se v tomto období rozhodla reagovat na doporučení, jakými jsou zajištění centralizovaného sběru dat od relevantních úřadů a jejich rozdělení podle věku, státní příslušnosti, formy vykořisťování, a následné provedení jejich analýzy. Dále zajištění efektivnějšího stíhání trestného činu obchodování s lidmi, a to včetně identifikace obětí, zaručení jednotné koordinace zúčastněných subjektů, zlepšení systému finanční kompenzace pro oběti obchodování s lidmi, zajištění možnosti dobrovolného, bezplatného, a především bezpečného návratu obětí-cizinců do země původu. Pak také provedení výzkumu v oblasti obchodování s lidmi jakožto důležitého zdroje informací pro tvorbu dalších strategií a politik. Žádoucí je rovněž pokračovat

⁵² GRETA – Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings

⁵³ Ministerstvo vnitra České republiky – *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi* (pro období 2020–2023)

v mezinárodní spolupráci v boji proti obchodování s lidmi – a to jak při vyšetřování mezinárodních případů, tak v rámci navázání spoluprací s vládními orgány, i s neziskovými organizacemi. Doporučeno bylo nadto i přijetí národního opatření pro prevenci a řešení sexuálního vykořisťování a zneužívání dětí online.

Strategickým cílem Národní strategie proti obchodování s lidmi v České republice na období 2020-2023 je „boj proti obchodování s lidmi a posílení pomoci obětem obchodování s lidmi.“ Tato strategie se zaměří na specifické úkoly, jakými jsou:

1. Boj proti obchodování s dětmi, vzhledem k tomu, že děti jsou stejně jako dospělí lidé vystavovány stejným formám obchodování a vykořisťování. V České republice jsou i nyní vyšetřovány případy, kdy je objekt napadení osoba mladší 18 let. Nejčastěji dochází k sexuálnímu vykořisťování – a to ve formě poskytování erotických služeb za úplatu a výroba pornografie. Reportováno je také nucené žebření a donucení ke krádežím. Ve snaze efektivního boje proti obchodování s dětmi jsou stanoveny dva úkoly, jmenovitě vytvoření vzdělávacího materiálu pro včasnou identifikaci a poskytnutí pomoci dětským obětem obchodování s lidmi pro osoby, které s dětmi pracují. Druhým úkolem je pak vytvoření studie obchodování s dětmi v České republice.

2. Posílení identifikace obětí obchodování s lidmi, které podle zákona o obětech trestných činů patří mezi zvlášť zranitelné. Existuje u nich totiž riziko dlouhodobé újmy a zastrasování ze strany vykořisťovatelů. Pachatelé také využívají rozličné techniky, kterými se snaží co nejdéle udržet si poslušnost oběti, nejčastěji držení v dluhu, izolaci, odloučení od rodiny a společnosti, zbavení se jejich osobních dokladů, vyhrožování jim i osobám, které jsou pro oběť důležité, zesměšnění, poskytování nepravdivých informací. Je proto potřeba šířit povědomí o této problematice nejen mezi lidmi, kteří se s tímto jevem mohou setkat při kontaktu s obchodovanou osobou, ale také mezi laickou veřejností, a především mezi potencionálními oběťmi. Úkoly, kterými se má zajistit včasná a kvalitní identifikace obětí, jsou vytvoření jednotného seznamu indikátorů obchodování s lidmi, vzdělávání subjektů v identifikaci a vytvoření karty základních práv a povinností zaměstnavatele a zaměstnance v České republice.

3. Prevence a pomoc obětem obchodování s lidmi v jejichž rámci se Národní strategie zaměří na oblast podpory legislativních změn. Jednat by se mělo o rozšíření peněžitých sankcí za nelegální práci, sjednocení definice „cizince“ podle zákona o zaměstnanosti a zákona o pobytu cizinců, povinnost registrace všech pracovněprávních vztahů bez výjimek, evidence pracovní doby – a to také u dohod o práci konané mimo pracovní poměr. Také se v rámci prevence bude spolupracovat s aktéry, kteří působí v sociálně vyloučených lokalitách – ty nesou zvýšené riziko výskytu obchodování s lidmi. Úkoly na podporu prevence a pomoci obětem obchodování s lidmi byly tedy rozděleny na podporu legislativních změn v oblasti boje proti obchodování s lidmi, pokračování ve spolupráci s aktéry, kteří působí v sociálně vyloučených lokalitách, a vytvoření příručky, která je adresována pro zvláště zranitelné oběti.

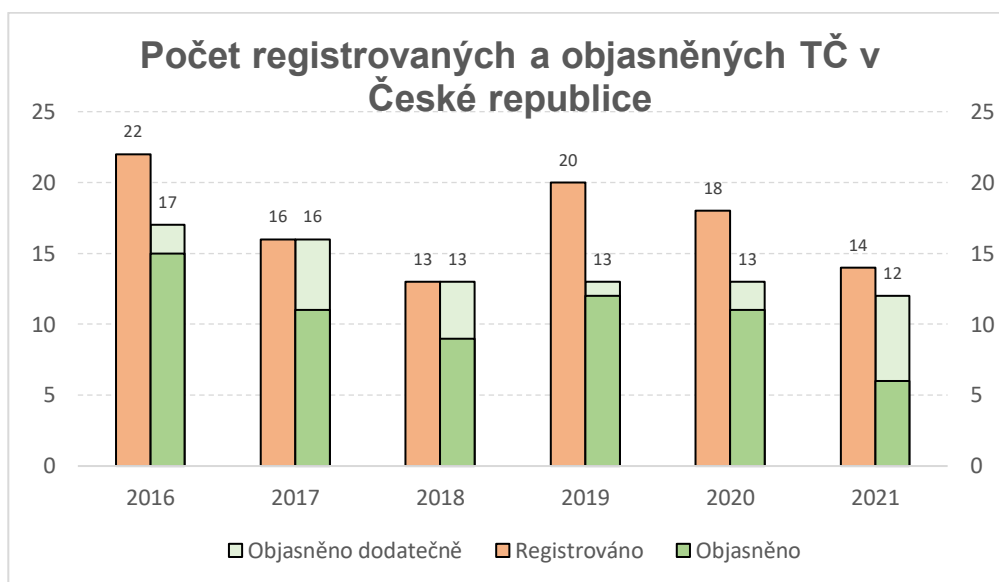
4. Spolupráce v boji proti obchodování s lidmi na národní i mezinárodní úrovni která je v boji proti této trestné činnosti zásadní, vzhledem k tomu, že při obchodování s lidmi je téměř zaručená přítomnost organizovaných skupin. Důležitou roli sehrávají také neziskové organizace, zejména při poskytování péče obětem trestných činů. Na období od roku 2020 do roku 2023 byly stanoveny úkoly zajistit dobrovolné navrácení obětí obchodování s lidmi do země původu, zlepšit sběr dat v oblasti obchodování s lidmi, prohloubit mezinárodní spolupráci v oblasti boje proti obchodování s lidmi a provést revizi fungování národního referenčního mechanismu.

5.3 Stav v České republice za poslední roky

V této podkapitole bude uvedeno několik grafů uvádějících informace o problematice obchodování s lidmi za posledních pět let – čili od roku 2016 do roku 2020. Data z roku 2021 budou uvedena pouze v grafu o registrovaných a objasněných trestných činech, z důvodu prozatímní absence dat uvedených v každoroční zprávě. Zdrojem informací pro zpracování tabulek, které mapují stav v České republice, jsou každoroční zprávy Ministerstva vnitra, které se opírají především o statistiky Policie ČR. První graf bude věnován registrovaným a objasněným trestným činům obchodování s lidmi, druhý graf zaznamená počet

stíhaných osob a jejich rozdělení podle pohlaví, doplněno o cizince. Třetí graf se zaměří na oběti, s rozdělením pouze podle pohlaví – dětem bude věnován samostatný graf č. 4, který vyobrazí případy dětí využitých k výrobě pornografie nebo vykonávání prostituce.

Graf 1

Zdroj: Ministerstvo vnitra ČR v kombinaci se statistikou Policie ČR za rok 2021

Z grafu o registrovaných a objasněných trestných činech obchodování s lidmi lze vyčíst, že každým rokem se čísla registrovaných trestných činů pohybují kolem 20 a pouze rok 2018 vyčníval značným poklesem, přičemž bylo registrováno činů jen 13. Způsobeno to může být latencí vyšší než v jiných letech, avšak i jiných důvodů může být mnoho, poněvadž s vysokou latencí u tohoto konkrétního trestného činu se setkáváme každým rokem. U obchodování s lidmi se tradičně daří objasnit vysoké procento registrovaných činů, což je zřejmě důsledkem toho, že jde o společensky vysoce škodlivou činnost, nicméně se v žádném roce za posledních pět let nepodařilo přímo objasnit všechny registrované trestné činy. Pokud ale přičteme také dodatečně objasněné trestné činy, dá se konstatovat, že rok 2017 i rok 2018 byly velmi úspěšné, a podařilo se objasnit 100 % všech registrovaných trestných činů obchodování s lidmi. Rok 2021 má opět klesající tendenci, to může být přičteno pandemii COVID-19, díky které bylo ztíženo překročit hranice za legálním i nelegálním účelem.

Tabulka 1a Stíhané osoby dle pohlaví

Vybrané roky	Ženy		Muži		Celkem	
	absolutní počet	%	absolutní počet	%	absolutní počet	%
2016	6	26,09	17	73,91	23	100,00
2017	3	12,50	21	87,50	24	100,00
2018	4	26,67	11	73,33	15	100,00
2019	13	50,00	13	50,00	26	100,00
2020	8	40,00	12	60,00	20	100,00

Zdroj: Ministerstvo vnitra ČR

Tabulka 1b Stíhané osoby dle státní příslušnosti

Vybrané roky	Občané ČR		Cizinci		Celkem	
	absolutní počet	%	absolutní počet	%	absolutní počet	%
2016	22	95,65	1	4,35	23	100,00
2017	18	75,00	6	25,00	24	100,00
2018	13	86,67	2	13,33	15	100,00
2019	20	76,92	6	23,08	26	100,00
2020	18	90,00	2	10,00	20	100,00

Zdroj: Ministerstvo vnitra ČR

Z tabulek 1a a 1b o stíhaných osobách se můžeme dozvědět, že na území České republiky bylo v roce 2020 stíháno za trestný čin obchodování s lidmi 20 osob. To je tedy méně než v přechodících letech, až na výjimečný rok 2018, u kterého se objevil celkový pokles registrovaných trestných činů. V podstatně větším zastoupení jsou muži, přesto však bylo za obchodování s lidmi stíháno i několik žen. V roce 2019 dokonce došlo k úplnému vyrovnaní, kdy bylo stíháno 13 žen i 13 mužů. Stále platí, že je u této trestné činnosti stíháno méně cizinců než občanů České republiky – přesto bylo v roce 2017 i v roce 2019 stíháno cizinců 6, a to je oproti ostatním rokům více než o polovinu, což mohlo být způsobeno zadržením více členů organizované skupiny.

Tabulka 2 Zaznamenané oběti dle pohlaví

Vybrané roky	Ženy		Muži		Celkem	
	absolutní počet	%	absolutní počet	%	absolutní počet	%
2016	37	97,37	1	2,63	38	100,00
2017	10	71,43	4	28,57	14	100,00
2018	11	100,00	0	0,00	11	100,00
2019	19	82,61	4	17,39	23	100,00
2020	12	66,67	6	33,33	18	100,00

Zdroj: Ministerstvo vnitra ČR

Další tabulka je věnována obětem trestného činu obchodování s lidmi, nebudeme se zabývat doprovázející trestnou činností, jako například nucenou prací, kuplířstvím a podobně. Úmyslně je zaměřená pouze na ženy a muže, bez zmínky o dětech nebo mladistvých. Ženy jsou obětmi obchodu s lidmi ve větší míře než muži, v roce 2016 lze dokonce sledovat extrémní výchylku od ostatních let, kdy se ženských obětí objevilo až 37. Druhý největší registrovaný počet obětí činí 19 v roce 2019, těžko říci, zda je to způsobeno poklesem počtu obětí, nebo pouze snížením možností oběti najít a vysvobodit. Několikrát zmiňovaný rok 2018 je speciálním i v této kategorii, kdy bylo zjištěno 0 obětí mužského pohlaví.

Tabulka 2 Případy dětských obětí

Vybrané roky	Pornografie		Prostituce		Celkem	
	absolutní počet	%	absolutní počet	%	absolutní počet	%
2016	77	93,90	5	6,10	82	100,00
2017	114	93,44	8	6,56	122	100,00
2018	151	98,69	2	1,31	153	100,00
2019	119	92,97	9	7,03	128	100,00
2020	66	74,16	23	25,84	89	100,00

Zdroj: Ministerstvo vnitra ČR

Poslední tabulka pro změnu zachycuje zaznamenané dětské případy prostituce a výroby dětské pornografie. Do výroby dětské pornografie bylo zahrnuto dětí značně více než do přímého poskytování sexuálních služeb. V roce 2016 bylo evidováno až 23 dětí v oblasti prostituce, což je nejvíce za posledních pět let. Zároveň ve stejném roce došlo k nejméně případům výroby dětské pornografie, s počtem „pouhých“ 66. V roce 2018 došlo naopak k výraznému poklesu dětské prostituce, přičemž počet dětských obětí činil 2 jedince – naopak u výroby pornografie se objevilo za posledních 5 let nejvyšší číslo, a to 151. Také by bylo vhodné poukázat na věk dětí, který je taktéž zaznamenán v ročních zprávách Ministerstva vnitra o obchodování s lidmi. V roce 2020 bylo k výrobě dětské pornografie zneužit jeden chlapec věku od 1 do 3 let a dále pak dvě dívky věku od 3 do 6 let. V kategorii od 6 do 15 let bylo zaznamenáno 13 chlapců a až 39 dívek, od 15 do 18 let pak 7 chlapců a 15 dívek.

Na závěr kapitoly je důležité znovu podotknout, že stav trestného činu obchodování s lidmi nebo kriminality celkově na území České republiky od roku 2020 mohl být ovlivněn jedinečným výskytem pandemie COVID-19. Vlivy této pandemie, ať už konkrétní nebo specifické, prozatím nelze odhadnout – nemůže se však vyloučit větší zranitelnost osob a následný vyšší výskyt případů obchodování s lidmi. K odpovědi na tuto otázku poslouží statistiky vydané v budoucích letech.

6. Prevence

„Prevence kriminality představuje soubor nejrůznějších společenských aktivit orientovaných na odstranění, oslabení či neutralizaci kriminogenních faktorů“⁵⁴

Preventivní přístup působí na třech úrovních:

1. **Primární prevence**, jejíž role by se dala označit za nejobsáhlejší. Snahou je vytvářet takové prostředí, které nebude obsahovat žádný potenciál k páčání trestné činnosti, nebo jiným patologickým činům. Cílem je dosáhnout takové společnosti, ve které není přípustné akceptovat porušení základních lidských práv a svobod. Tato prevence působí na každého a nebere v potaz kriminální ohrožení jednotlivců. Dalším úkolem je také kvalitně informovat jak laickou, tak odbornou veřejnost o daném problému.

2. **Sekundární prevence** se na rozdíl od prevence primární zaměřuje na aktivity, které mohou trestným činům předcházet, na potencionální pachatele, a potencionální oběti. Vzdělání je v tomto případě zaměřeno na konkrétní skupiny, které nesou konkrétní požadavky. Pokud by šlo o problematiku obchodování s lidmi, v cílených skupinách by šlo o osoby žijící v sociálně vyloučených lokalitách, pocházející ze sociálně slabších rodiny, o osoby užívající návykové látky a podobně.

3. **Terciální prevence** předchází kriminální recidivě pachatele a viktimologické recidivě oběti. Předpokládá se, že k činu již došlo, oběti by se měla poskytnout náležitá pomoc a dohlédnout na to, aby nedošlo k sekundární viktimizaci. U pachatele by mělo dojít k náležitému trestu a zamezení opakovanému obchodu s lidmi, ale taktéž je potřebné mu dopomoci k sociální reintegraci.

Při problematice obchodování s lidmi je žádoucí snižování nabídky i poptávky. Snižovat poptávku lze několika způsoby. Nutností je zvyšovat povědomí o této problematice, a to takovým způsobem, aby koncoví zákazníci byli přímo odrazeni od zájmu o zboží nebo služby poskytované v otrockých podmínkách. Důležité jsou

⁵⁴ GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5. Vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 151. ISBN 978-80-7598-554-5.

i důkladné inspekce a prověrky na místech často skrývajících vykořisťované osoby, jako je například zemědělství, stavebnictví, textilní průmysl, úklidové služby, restaurace a noční podniky. Tyto inspekce by měly být pravidelné a mělo by docházet k pečlivým kontrolám, zda mají zaměstnanci legální pobyt na území státu, řádnou pracovní smlouvu, zaplacenou mzdu a přístup ke zdravotní péči.⁵⁵ Při hrozbě zabavení licence společností, které se na vykořisťování osob v rámci obchodování s lidmi podílí, pak může docházet ke snižování poptávky po levné pracovní síle.

Při snižování nabídky je důležité zaměřit se na snížení zranitelnosti potenciální oběti, anebo přímo na faktory, které je ovlivňují v rozhodnutí opustit svou zemi. Podstatné je, aby spolu cílové i zdrojové země spolupracovaly na dlouhodobé strategii, jejímž cílem je zajistit legální a především bezpečnou migraci. Ve zdrojových zemích by bylo žádoucí zlepšit ekonomickou i sociální situaci. Přirozeně se v žádném případě nejedná o lehký úkol, ale dlouhodobé úsilí o snížení chudoby, zvýšení pracovních míst a podporu vzdělání může vést k drastickému zlepšení situace ohledně migrace. Ekonomicky vyspělejší země taktéž mohou napomoci k vývoji zdrojových zemí.

Existence legislativy, a především schopnost jejího prosazení je v boji proti obchodování s lidmi rovněž podstatná. Ruku v ruce s tímto fenoménem jde také korupce, vysoká kriminalita, působení skupin spadajících pod organizovaný zločin, to vše je nežádoucí pro kterýkoliv stát, bez ohledu na to, jak vážná situace je v návaznosti na obchodování s lidmi. Za předpokladu zjednodušení pravidel pro pobyt a následné zaměstnání cizinců dává méně prostoru kriminálním skupinám, které využívají neznalost oběti a složitost systému. V České republice je pachatelů velmi obratně využíváno mezer v legislativě pro její nekomplexnost, neprovázanost a mnohdy i nepřehlednost.

V návaznosti na nedokonalou legislativu je také poukazováno na možnost ovlivňování soudního procesu, a to vyvíjením tlaku na oběti, svědky a další osoby,

⁵⁵ ARONOWITZ, Alexis A. *Human trafficking, human misery: the global trade in human beings*. Westport: Praeger, 2009, s. 149. ISBN 978-0-275-99481-5

mimo jiné se u otrlejších pachatelů lze setkat i se samotným vyhrožováním přímo soudcům. Pro nepřehlednost a neprovázanost právní úpravy je aplikace práva neobratná, právo lze vynutit obtížně, trestní sazby a postihy neodpovídají závažnosti protiprávního jednání.

Dalším nedostatkem v boji proti obchodování s lidmi, v tomto konkrétním případě za účelem pohlavního styku, je aboliční přístup k prostituci – ten prostituci nedovoluje, ale ani nezakazuje, postihnutelné jsou pouze jevy, které prostituci doprovázejí. Přestože od roku 1993 nedošlo k vydání jediného povolení, které by doprovázelo poskytování erotických služeb jakéhokoliv druhu. I přesto jsou na mnoha veřejně přístupných místech inzerce, reklamy a jiné upoutávky, které nabádají k návštěvám klubů nebo k rezervaci na privátní schůzku. Je zjevné, že v těchto podnicích dochází k provozování prostituce, ale na příslušných úřadech jsou uvedeny nevinně jako restaurační, pohostinská nebo ubytovací zařízení.

V oblasti prevence je často zmiňována také nedostatečná pozornost věnovaná státem. Nedůkladné monitorování nabídek prezentovaných formou inzerátů zaměřených na vylákání osoby na území jiného státu, absence monitorování cesty přes hranice některých osob – zejména těch, které by mohly být zneužity k prostituci na území cizího státu, a nutnost samotného zlepšení mezinárodní spolupráce minimálně v rámci Evropské unie.⁵⁶

⁵⁶ TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana. *Obchodování se ženami z pohledu České republiky*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. Studie, s.97-98. ISBN 80-7338-030-7.

Závěr

Samotný obchod s lidmi se neustále vyvíjí a díky jeho dynamice je velmi složité jej regulovat. Jedná se o problém vyskytující se po celém světě, jehož součástí bývá nespočet zločineckých organizací, a který na sebe bere mnoho rozmanitých podob. Přináší s sebou také doprovodné jevy nelegálního rázu, jakými mohou být korupce, padělání dokladů, násilné zastrašování, distribuce dětské pornografie a ohrožování mravnosti. Obchodníci využívají nemálo nelidských praktik a pomocí brutálního fyzického násilí a vystavování obětí psychickým nátlakům nad nimi získávají kontrolu. Mají pak snadnější možnost je dále vykořisťovat a profitovat ze situace, která je pro oběť na první pohled bez východisek.

Česká republika je pro obchodníky s lidmi velmi atraktivní, to se dá připsat faktu, že leží ve středu Evropy. Momentálně je zemí jak cílovou, tak už i zdrojovou, a na své si přijdou také jedinci, kteří toto území chtějí využít pouze pro tranzit obchodovaných osob. Přestože je její legislativa nedokonalá, Česká republika má bezesporu nakročeno správným směrem, jak je z řady činností vidět. V důsledku stále prohlubující se spolupráce mezi státy a čím dál více propracovaných strategií se dá předpokládat, že pro obchodníky bude o to složitější praktikovat svou nezákonnou činnost.

První kapitola rozebírající samotný pojem obchodu s lidmi čtenáře seznámila s definicí a rozdílů mezi převaděčstvím, migrací a zkoumaným fenoménem. Další kapitola byla zaměřena na legislativní rámec, přičemž byly přímo rozvedeny nejen konkrétní trestné činy, které navazují na problematiku obchodování s lidmi, ale také Listina základních práv a svobod, protože obchod s lidmi je jedním z nejzávažnějších zásahů právě do lidských práv. V následující kapitole byl přiblížen účel obchodu. Krom sexuálního a pracovního vykořisťování, které se lidem mnohdy okamžitě ve spojitosti s obchodováním s lidmi vybaví, byly uvedeny také méně zastoupené příčiny, jako ilegální adopce, sňatky a obchod za účelem odebrání orgánů. Čtvrtá kapitola vysvětluje pojem viktimizace, popisuje nejčastější následky, kterými může vysvobozená oběť trpět, a možnosti pomoci, které se obětem mohou poskytnout nejen v rámci neziskových organizací. Předmětem

předposlední kapitoly bylo analyzovat stav České republiky za posledních několik let. Ze statistických údajů je patrné, že čísla registrovaných trestných činů nejsou příliš vysoká, jako tomu může být jinde ve světě, ale stále je nutno vzít v potaz velikost České republiky a zároveň také vysokou míru latence, která výsledky zkoumání může značně zkreslovat. Poslední kapitola přímo navazuje na kapitolu předešlou a představuje čtenáři možnosti prevence proti tomuto nežádoucímu jevu.

Široká veřejnost mnohdy není schopná rozeznat ochod s lidmi a jeho oběti, je proto důležité, aby byla v co největší míře prohlubována informovanost o této problematice. Neznalost může vést k usnadnění veškerých činností vykořisťovatelů a byť jen sebemenší povědomí může naopak vést k záchraně lidských životů. Bylo by vhodné navýšit trestní sazby pachatelům trestného činu obchodování s lidmi natolik, aby byly adekvátní spáchaným zločinům. Žádoucí je taktéž nadále se soustředit na spolupráci s ostatními zeměmi v boji proti tomuto problému.

Cílem bakalářské práce bylo popsat problematiku trestného činu obchodování s lidmi, a to za pomoci České a zahraniční literatury. Zároveň také vysvětlit důvod a účel tohoto nelegálního obchodu, možnosti potlačování nežádoucích jevů a formy pomoci obětem. Každé kapitole této práce byl stanoven konkrétní účel, který byl svým obsahem v co největší míře naplněn.

Seznam použité literatury

BLÁHA, Roman. *Trestněprávní aspekty prostituce v České republice*. Praha: LexisNexis CZ ve spolupráci s Justiční akademií v Kroměříži, 2008. ISBN 978-80-86920-29-0.

BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. ISBN 978-80-7338-143-1

GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5. Vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5.

TOMÁŠEK, Jan. *Úvod do kriminologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-746-7.

TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana. *Obchodování se ženami z pohledu České republiky*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. ISBN 80-7338-030-7.

STRÍTECKÝ, Vít a Daniel TOPINKA. *Obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování v teorii a praxi*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. ISBN 978-80-87558-11-9.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5.

ŠPONDROVÁ, Pavla, *Obchodování s lidmi, problematika nucené práce: sborník z konference pořádané Ligou lidských práv a Radou Evropy, 2007* Brno: Liga lidských práv, 2007. ISBN 978-80-903473-2-8.

ŠTEFUNKOVÁ, Michaela. *Oběti kriminality: poznatky z viktimizační studie*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019. ISBN 978-80-7338-174-5.

VANÍČKOVÁ, Eva. *Obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování*. Praha: Česká společnost na ochranu dětí, 2005. ISBN 80-239-4793-1

WINTEROVÁ, Dominika a Daniel SOUKUP. *Zpráva expertní skupiny o obchodování s lidmi*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005. ISBN 80-7338-044-7

ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-312-4

Cizojazyčná literatura

ARONOWITZ, Alexis A. *Human trafficking, human misery: the global trade in human beings*. Westport: Praeger, 2009. ISBN 978-0-275-99481-5.

COURTOIS, Christine A. a Julian D. FORD. *Treatment of Complex Trauma: A Sequenced, Relationship-Based Approach*. New York: The Guilford Press, 2015. ISBN 978-1462524600.

ČEČOT, Vladimír. *Obchodovanie s ľuďmi alebo Otroctvo 21. storočia*. Vysoká škola Danubius, 2013. ISBN 978-80-89267-90-3.

Global report of human trafficking in persons 2020. United Nations: United Nations Office on Drugs and Crime, 2021. ISBN 9789211304114.

LEE, Maggy. *Human Trafficking. United Kingdom: Willan Publishing*, 2007. ISBN 9781843922414.

SCARPA, Silvia. *Trafficking in human beings: modern slavery*. Oxford: Oxford University Press, 2008. ISBN 978-0199541904.

SHELLEY Louise. *Human Trafficking: A Global Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011. ISBN 978-0521130875

STICKLE Wendy, Shelby HICKMAN a Christine WHITE, *Human trafficking: a comprehensive exploration of modern day slavery*, Los Angeles: SAGE, 2020. ISBN 978-1506375038

Právní předpisy a jiné dokumenty

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod.

Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník

Ministerstvo vnitra České republiky – Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období 2020–2023)

Ministerstvo vnitra České republiky – Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období 2005–2007)

Ministerstvo vnitra České republiky – Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za roky 2016-2020.

Sdělení č. 33/2017 Sb. m. s. - Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi

Sdělení č. 506/1990 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o nucené nebo povinné práci

Internetové zdroje

GRUBER, Josef. *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o vystěhovalectví, Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, 21. srpna 1921* [online]. [cit. 2022-02-13]. Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t3001_03.htm#

HOLANOVÁ, Klára a kol. *Instruktažní manuál pro sociální a terénní pracovníky: Obchod s lidmi*, Praha: Denoc, 2007 [online]. [cit. 2022-02-13]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/instruktazni-manual-pro-socialni-pracovniky-pdf.aspx>

<https://www.strada.cz>: internetový portál nevládní nezisková organizace zabývající se pomoci obětem [online]. [cit. 2021-12-14] Dostupné z: <https://www.strada.cz>

Ministerstvo vnitra České republiky – *Odbor prevence kriminality, Obchodování s lidmi – Příručka pro pomoc obětem*, 2018 [online]. [cit. 2021-11-26]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx>

Studie LA STRADA: *Obchod s lidmi za účelem nucené práce v Evropě*. Praha, 2006: La Strada Česká republika. [online]. [cit. 2022-01-22] Dostupné z: <https://adoc.pub/la-strada-eska-republika-ops-obchod-s-lidmi-za-uelem-nucene-.html>

Studie LA STRADA: *Obchod s lidmi a nucená či vykořisťující práce v České republice*. Praha, 2004: La Strada Česká republika. [online]. [cit. 2022-01-24] Dostupné z: <https://adoc.pub/obchod-s-lidmi-a-nucena-i-vykoisujjici-prace-v-eske-republice.html>

TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana a Šárka BLATNÍKOVÁ. *Motivační a demotivační faktory ovlivňující obchodované osoby při rozhodování o vstupu do programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi: Studie, 2006* [online]. [cit. 2021-12-01]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/motivacni-a-demotivacni-faktory-ovlivnujici-vstup-obeti-pdf>

Úřad OSN pro drogy a kriminalitu: *Human Trafficking FAQ* [online]. [cit. 2022-01-24] Dostupné z: <https://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/faqs.html#h10>

Campbell, Rebecca., & Raja, Sheela. *Secondary victimization of rape victims: Insights from mental health professionals who treat survivors of violence. Violence and victims, 1999* [online] [cit. 2021-12-03] Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/12695910_Secondary_Victimization_of_Rape_Victims_Insights_From_Mental_Health_Professionals_Who_Treat_Survivors_of_Violence

Post-Traumatic Stress Disorder. National institute of mental health, 2019 [online] [cit. 2021-12-01]. Dostupné z: <https://www.nimh.nih.gov/health/topics/post-traumatic-stress-disorder-ptsd>

KLERX-VAN MIERLO, Fanny, Deborah YOUNGS, Miriam OOSTINGA a kolektiv. *Bejegening van getraumatiseerde slachtoffers van mensenhandel ten behoeve van coherente of consistente verklaringen: Een internationaal verkennende studie, Tilburg: INTERVICT, 2014, [online]. [cit. 2021-11-15]. Dostupné z: <https://repository.wodc.nl/handle/20.500.12832/2027>*

ZIMMERMAN, Cathy. *The Health Risks and Consequences of Trafficking in Women and Adolescents: Findings from a European Study. National institute of mental health, London School of Hygiene & Tropical Medicine, 2003, [online]. [cit. 2021-12-05]. Dostupné z: <https://www.icmec.org/wp-content/uploads/2015/10/Health-Risks-and-Consequences-of-Traffic-in-Europe-Zimmerman-2003.pdf>*